

Vapaaehtoisten tukihenkilöiden kokemuksia tukihenkilötoiminnasta

-

”Mahdollisuus olla jollekin tärkeä aikuinen”

SANNA SALMIVIRTA
Tampereen yliopisto
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö
Sosiaalityön pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2016

TAMPEREEN YLIOPISTO

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

SALMIVIRTA, SANNA: Vapaaehtoisten tukihenkilöiden kokemuksia tukihenkilötoiminnasta –
”Mahdollisuus olla jollekin tärkeä aikuinen”

Pro gradu -tutkielma, 66 sivua, 5 liitesivua

Sosiaalityö

Ohjaaja: Irene Roivainen

Huhtikuu 2016

Pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan Tampereen kaupungin vapaaehtoisten tukihenkilöiden kokemuksia vapaaehtoisesta tukihenkilötoiminnasta. Tukihenkilöiden tuettavat ovat joko sosiaalihuoltolain mukaisessa asiakkuudessa tai lastensuojelun asiakkaana tukisuhteen aikana. Tutkielman tavoitteena on kehittää tukihenkilötoimintaa tutkielman tulosten pohjalta. Tutkielmassa pyritään vastaamaan seuraaviin tutkimuskysymyksiin: Millaisia kokemuksia tukihenkilöillä on tukihenkilötoiminnan merkityksestä heille itselleen? Millaisia kokemuksia tukihenkilöillä on tukihenkilötoiminnan merkityksestä tuetuille? Millä tavoin tukihenkilötoimintaa voitaisiin kehittää?

Tutkimusaineiston keruumenetelmänä olen käyttänyt e-lomake verkkolomakeohjelmistoa. Verkkolomake koostuu 20 avoimesta kysymyksestä, jotka jakaantuvat kolmeen osaan; taustatiedot, tukihenkilöiden kokemukset ja tukihenkilötoiminnan kehittäminen. Aineisto koostuu 40 tukihenkilön vastauksesta. Analyysimenetelmänä olen käyttänyt teemoittelua.

Tutkimustulokset osoittavat, että vapaaehtoinen tukihenkilötoiminta koetaan merkittäväksi toiminnaksi niin tukihenkilöille itselleen kuin tuetuille. Vapaaehtoinen tukihenkilötoiminta on vaikuttanut tukihenkilöiden elämään positiivisesti, tuoden uusia kokemuksia, elämyksiä, aktiivisuutta, verkostoitumista ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Tukihenkilöt kokevat saaneensa erilaisia näkökulmia ja sisältöä elämään. Tukihenkilöt ovat kokeneet henkistä kasvua tukisuhteen aikana ja pitävät tukihenkilötoimintaa yhteiskunnallisesti tärkeänä toimintana. Tukihenkilöiden auttamisen halu koetaan luonteeltaan altruistiseksi, mutta tukihenkilötoiminnassa mukana oleminen on myös samalla vastavuoroinen prosessi. Tukihenkilöt kokevat pääsääntöisesti tukihenkilötoiminnan tärkeäksi tuetuille ja myös välillisesti heidän perheilleen. Tukihenkilöt kokevat itsensä luotettavaksi ja turvalliseksi aikuiseksi, joka auttaa tuettavaa kuuntelemalla, keskustelemalla ja myös vain olemalla yksinkertaisesti läsnä tuetun elämässä omana aitona itsenään. Osa tukihenkilöistä kokee epävarmuutta siitä, kuinka merkittävää tukihenkilötoiminta on tuetuille tukihenkilötoiminnassa esiin tulleiden haasteiden ja riskien vuoksi.

Tukihenkilöt toivovat enemmän vertaistukea, sosiaalityöntekijän ja ulkopuolisten asiantuntijoiden tukea ja ennen kaikkea matalalla kynnyksellä. Tukihenkilöt ovat motivoituneita ja sitoutuneita tukihenkilötoimintaan, mutta toivovat enemmän koulutusta tukisuhteessa kokemiinsa haasteisiin. Tukihenkilöt kaipaavat myös enemmän palautetta toiminnastaan. Tukihenkilöiden kokemien haasteiden kautta esiin tuli se, että sosiaalityöntekijöiden tulee kiinnittää erityistä huomioita arvioidessa palvelun myöntämistä asiakkaille oikea-aikaisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden näkökulmasta.

Avainsanat: Vapaaehtoistyö, tukihenkilötoiminta, lastensuojelu ja sosiaalihuolto.

UNIVERSITY OF TAMPERE

School of Social Sciences and Humanities

SALMIVIRTA, SANNA: Voluntary support persons' experiences from the practice of using support persons. "The opportunity to be an important adult to someone"

Master's Thesis, 66 pages, 5 appendix pages

Social work

Supervisor: Irene Roivainen

April 2016

This master's theses examines experiences of voluntary support persons working for the city of Tampere. Support persons support either social welfare clients or child welfare clients during the relation. The aim of this study is to develop Tampere's volunteering based on the results. I try to answer the following research questions: What kind of experiences do the support persons have from the practice of using support persons? What kind of experiences do the support persons have of what the practice of using support persons means to the clients? In what ways can the practice of using support persons be developed?

The empirical data was gathered by using an e-form online software. The online form consists of 20 open questions. Questions are divided into three parts: background information, support persons' experiences and developing the practice of using support persons. The data consists of replies from 40 support persons. The data has been analyzed with the method of thematizing.

The research results indicate that support persons see the practice of using support persons as a significance action for the support persons themselves as well as the clients. Volunteering has influenced the lives of support persons positively, bringing them new experiences, thrills, activity, connections and feelings of togetherness. Support persons feel that they get new perspectives on life, they experience mental growth and feel content with life. Support persons see the practice of using support persons as a socially important act. Support persons' desire to help is seen as altruistic, but at the same time it is a reciprocal process. Support persons mainly see the practice of using support persons important to the client and also their family. They see themselves as a reliable and secure adult, who helps his/her client by listening and talking and just by being in the client's life. Some are unsure about how meaningful they are to the client because of all the challenges and risks that may occur in the support relation.

Support persons are hoping to get more peer support, support from social workers and other experts. Support person's are motivated and committed to the practice of using support persons, but they hope for more instructions and feedback from their actions. Social workers should pay more attention to assessing clients' services timely and adequate, in order to avoid the risks and challenges.

Key words: the practice of using support persons, volunteering, support person, child welfare and social welfare.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 VAPAAEHTOISTOIMINTA SUOMALAISESSA YHTEISKUNNASSA.....	7
2.1 Vapaaehtoistoiminnan ja vapaaehtoistyön määritelmä.....	7
2.2 Vapaaehtoistyön nousu Suomessa	8
2.3 Vapaaehtoistyön muodot.....	11
3 VAPAAEHTOINEN TUKIHENKILÖTOIMINTA OSANA PALVELUJÄRJESTELMÄÄ.....	14
3.1 Vapaaehtoisen tukihenkilötoiminnan prosessi.....	15
3.2 Sosiaalihuoltolain mukainen asiakkuus vapaaehtoisessa tukihenkilötoiminnassa	18
3.3 Lastensuojelun asiakkuus vapaaehtoisessa tukihenkilötoiminnassa.....	20
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	23
4.1 Tutkimuskysymykset	23
4.2 Tutkimuksen aineisto ja tutkimuksen kulku	23
5 TUTKIMUSTULOKSET	27
5.1 Tukihenkilöiden kokemukset tukihenkilötoiminnasta	28
5.1.1 Tukihenkilöksi ryhtyminen	28
5.1.2 Varmat ja epävarmat auttajat	31
5.1.3 Tukihenkilöiden motivaatio	32
5.1.4 Tukihenkilötoiminnan vaikutus tukihenkilöön	34
5.2 Tukihenkilöiden kokemukset tukihenkilötoiminnan merkityksestä tuetuille	36
5.2.1 Tukisuhteen hyöty tuetuille.....	36
5.2.2 Tuettujen antama palaute	39
5.3 Tukihenkilöiden kokemukset tukihenkilötoiminnan kehittämisestä.....	41
5.3.1 Tukihenkilösuhteen haasteet	41
5.3.2 Hyvän tukisuhteen luominen	44
5.3.3 Tukihenkilöiden ohjauksen tarve	46
5.4 Keskeisten tulosten yhteenvetoa	48
7 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	53
7.1 Yhteenveto ja tulosten reflektointi.....	53
7.2 Tutkimusprosessin arviointi.....	57
7.3 Haasteet sosiaalityön ammatilliselle kehittämistyölle ja jatkotutkimukselle.....	58
KIRJALLISUUS	59
TAULUKOT	
Taulukko 1. Vastanneiden tukihenkilöiden ikäjakauma	24
Taulukko 2. Vastanneiden tukihenkilöiden osallistuminen vapaaehtoistyöhön	24
Taulukko 3. Tukihenkilötoiminnan merkitys tukihenkilölle –teemat	49
Taulukko 4. Tukihenkilötoiminnan merkitys tuetuille –teemat	50
Taulukko 5. Tukihenkilötoiminnan kehittäminen –teemat	52
LIITEET	
Liite 1. Kirje tukihenkilöille	
Liite 2. E-verkkolomake	
Liite 3. Lomakkeen kysymykset	

1 JOHDANTO

Pro gradu -tutkielmani tarkoituksena on selvittää Tampereen kaupungin vapaaehtoisten tukihenkilöiden kokemuksia tukihenkilötoiminnan merkittävydestä heille itselleen ja tuetuille. Pro gradu -tutkielmani tavoitteena on kehittää Tampereen kaupungin tukihenkilötoimintaa tutkimustuloksien pohjalta ja tuoda tukihenkilötoiminnan tärkeys laajempaan tietoisuuteen. Olen tehnyt vuonna 2010 Turun yliopiston kasvatustieteenlaitokselle pro gradu -tutkielman Varsinais-Suomen Lastensuojelujärjestö ry:lle tukihenkilötoiminnasta. Silloisen pro gradu -tutkielman aiheena oli tuettujen nuorten kokemuksia vapaaehtoisesta tukihenkilötoiminnasta. Kohderyhmänä oli lastensuojelun avohuollon asiakkaana olevat yli 15 -vuotiaat nuoret, joilla oli oma tukihenkilö. Tutkimuksen tarkoituksena oli saada nuorten kokemukset esille tukihenkilötoiminnasta ja selvittää toiminnan merkitys nuorille. Olen valinnut vapaaehtoisen tukihenkilötoiminnan pro gradu -aiheekseni, koska aihe on ajankohtainen, tärkeä, kiinnostava ja minulle entuudestaan tuttu.

Vapaaehtoistyö on valtakunnallisesti merkittävä auttamismuoto, julkisen sektorin kiristäessä entisestään palveluitaan. Mielestäni vapaaehtoistyö ei ole kuitenkaan saanut riittävää huomiota sen ansaitsemalla tavalla. Lasten ja nuorten tukeminen ennen ongelmien kriisiytymistä on ollut kunnille haastavaa. Vapaaehtoisen tukihenkilön saaminen on edellyttänyt lastensuojelun asiakkuutta ja perheiden kynnys hakea apua on ollut korkealla, koska lastensuojeluun harvoin hakeudutaan vapaaehtoisesti. Kunnat eivät ole myöskään pystyneet tarjoamaan vapaaehtoisia tukihenkilöitä riittävästi, koska vapaaehtoisista tukihenkilöistä on pulaa. Uuden sosiaalihuoltolain muutoksen myötä vapaaehtoista tukihenkilötoimintaa on mahdollista saada jo ennen lastensuojelun asiakkuutta. Uusi sosiaalihuoltolaki on tullut voimaan 1.4.2015 ja voimaantulon yhteydessä se on tuonut muutoksia myös lastensuojelulakiin. Yhtenä tärkeänä muutoksena on se, että tukihenkilötoimintaa voidaan järjestää sosiaalihuoltolain mukaisena palveluna myös erityistä tukea tarvitsevalle lapselle ilman lastensuojelun asiakkuutta. Uusi sosiaalihuoltolaki tuo lisähaastetta tukihenkilötoiminnan organisoimiselle ja sen riittävälle saatavuudelle. Moilasen (2015a, 15) mukaan tukihenkilötoimintaa on olemassa monen eri toiminnan kentällä, kuten ammatillisen sosiaalityön, lakisääteisen lastensuojelun, vapaaehtoisen sosiaalisen työn, kansalaisyhteiskunnan ja perheen kautta.

Vapaaehtoistyöstä Suomessa on tehty useita pro gradu -tutkielmia niin vapaaehtoistyön kohteen, vapaaehtoistyöntekijän kuin vapaaehtoistoiminnan organisoijan näkökulmasta. Suomessa on tutkittu vapaaehtoistoimintaa melko laajasti myös historiallisesta näkökulmasta. Tutkimuksista on välittynyt kuva Suomen talkooperinteestä ja kansalaisyhteiskunnan synnystä. Hyvinvointivaltion kasvun

aikoina vapaaehtoistoiminnan tutkimus oli vähäistä, mutta kiinnostus siihen ja kolmanteen sektoriin heräsi uudelleen 1990- luvun taloudellisen laman aikoihin. (Nylund & Yeung 2005, 22.) Moilasen mukaan (2015a, 15) tukihenkilötoiminta on tutkimuskohteena hankalasti haltuun otettava, koska se hajoaa eri hallinnonalojen ammattien ja ammattikäytäntöjen, tieteenalojen, julkisen vallan ja kansalaisyhteiskunnan risteyskohtaan. Vapaaehtoistoimintaa on tutkittu monesta eri näkökulmasta kuten sitoutumisen ja vapaaehtoistyöhön motivoitumisen näkökulmista. Vapaaehtoistyöstä tutkimusta ovat tehneet muun muassa Ari Marjovuori, Anne Birgitta Pessi, Johanna Moilanen ja Marianne Nylund.

Pro gradu tutkielmassani lähdän liikkeelle vapaaehtoistyön, vapaaehtoistoiminnan ja tukihenkilötoiminnan käsitteiden määrittelystä. Kerron millaisissa erilaisissa konteksteissa vapaaehtoistyötä tehdään ja mitä on vapaaehtoinen tukihenkilötoiminta sosiaalihuollon ja lastensuojelun asiakkaille. Pro gradu -tutkielma on laadullinen ja lähestymistavaltaan fenomenologinen. Esittelen tutkimuksen toteuttamista luvussa neljä, jossa tuon esille tutkimuskysymykseni ja tutkimuksen kulun. Tämän jälkeen kerron tutkimustulokset osiossa viisi. Lopuksi kokoan yhteen tutkimuksen yhteenvedon ja johtopäätökset sekä arvioin tutkimusprosessin kulkua.

2 VAPAAEHTOISTOIMINTA SUOMALAISESSA YHTEISKUNNASSA

2.1 Vapaaehtoistoiminnan ja vapaaehtoistyön määritelmä

Vapaaehtoistoiminnalle ja vapaaehtoistyölle on monta erilaista määritelmää ja useissa tutkimuksissa niitä käytetään toistensa synonyymeinä (Pessi & Oravasaari 2010; Valliluoto 2014). Tässä pro gradu -tutkielmassa käytetään vapaaehtoistyötä ja vapaaehtoistoimintaa myös toistensa synonyymeinä. Silloin kun käsitteet tulee erottaa toisistaan, nähdään vapaaehtoistoiminnan olevan vapaaehtoistyötä laajempi käsite. Vapaaehtoistoiminta on kollektiivista toimintaa, joka saattaa olla itsessään rinnastettavissa harrastustoimintaan joissakin tilanteissa. Vapaaehtoistoimintaan kuuluvat erilaiset harraste-, urheilu- tai vertaistukiryhmät, joissa harrastustoiminnasta poiketen vapaaehtoisten lisäksi hyötyy kolmas osapuoli. Vapaaehtoistoiminnalla tarkoitetaan omasta tahdosta lähtevää halua tehdä hyvää muille ihmisille ja elinympäristölle. Vapaaehtoistoiminta on kytköksissä ihmisten arvomaailmaan, siihen mitä hän pitää tärkeänä ja mihin hän uskoo. (Korhonen 2005, 7.) Vapaaehtoistyö voidaan käsittää yksilöiden ja ryhmien toimintana ja vapaaehtoistoiminta tätä toimintaa organisoivien järjestöjen toiminnaksi (Koskiahho 2001, 16). Suomen vapaaehtoistoimintaa edistävän Kansalaisareenan ry:n mukaan vapaaehtoistoiminta määritellään vapaaehtoiseksi, palkattomaksi tai palkkiottomaksi toiminnaksi, jossa tehdään yleistä hyvää tai lisäarvoa tuottavaa toimintaa (Kansalaisareena ry 2011).

Vapaaehtoistyön käsitettä tarkastellessa tulee tarkastella myös käsitteitä kansalaisyhteiskunta, kolmas sektori ja vapaaehtoistoiminta. Vapaaehtoistyössä korostuu yksilön toiminta ja näin ollen yksilö on tehnyt toiminnastaan omaehtoisen valinnan. Yksilötoiminta on kytköksissä organisoituun toimintaan, eli vapaaehtoistyö nähdään myös ryhmien konkreettisena toimintana. (Koskiahho 2001, 16.) Vapaaehtoistyö edellyttää enemmän sitoutumista kuin vapaaehtoistoiminta ja se sisältää myös enemmän yksilöityjä työtehtäviä. Vapaaehtoistyö voi olla myös tiukemmin organisoitu julkisen palvelujärjestelmän yhteyteen. (Valliluoto 2014, 14.) Vapaaehtoistyö on mukana olemista organisoitussa auttamis- ja tukitoiminnassa, joka perustuu vuorovaikutukseen ja sen tavoitteena on lievittää yksilön henkistä ahdinkoa tai korjata elinoloihin liittyviä puutteita (Eskola & Kurki 2001, 10). Vapaaehtoistyötä ei tehdä taloudellista voittoa tavoitellen eikä palkkatyönä, vaan vapaaehtoisen motiivi tulisi pohjautua auttamisen haluun ja siihen, että myös hän voi oppia jotakin tärkeää (Koskiahho 2001, 16). Ihmisten välisen vuorovaikutuksen ja omaehtoisen osallistumisen edistämisen voidaan nähdä vapaaehtoistoiminnan yleisiksi tehtäviksi. Vapaaehtoistyön periaatteisiin kuuluu myös vapaaehtoisen toiminta tavallisen ihmisen tiedoin ja taidoin ja omalla elämäkokemuksella. (Lehti-

nen 1997, 19.) Snyderin ja Omoton (2009) mukaan vapaaehtoistyö on samanaikaisesti sekä yksilöllinen sekä kollektiivinen ilmiö. Vapaaehtoistyö hyödyttää palvelun vastaanottajaa ja yhteisöä. Se on yksi tapa lievittää yhteiskunnan ongelmia auttamalla muita. Vapaaehtoistyö tarjoaa erilaisia mahdollisuuksia ja samalla tehdään hyvää muille ihmisille, itselle ja yhteiskunnalle. (Emt., 5–8.) Toimintaan osallistuvat vapaaehtoiset osallistuvat omasta tahdostaan ja täysivaltaisina subjekteina. Vapaaehtoiselle ei makseta palkkaa, mutta periaatteisiin kuuluu esimerkiksi tapaamisista aiheutuvien kulujen korvaaminen. Vapaaehtoistyötä tehdään tavallisen ihmisen taidoin, mutta jotkut tehtävät vaativat tuekseen koulutusta ja ohjausta. Vapaaehtoistoiminnasta aiheutuu kuitenkin välttämättömiä kuluja. Kulut kertyvät ammattityöntekijöistä, tiedotuksesta, puhelin-, posti- ja matkakuluista ja tilasta aiheutuvista kuluista. (Lehtinen 1994, 11–12.)

Valliluoto (2014) pitää vapaaehtoistoiminnan ja -työn käsitteiden erottamista tärkeämpänä kuitenkin vapaaehtoistoiminnan ja palkkatyön käsitteiden pitämistä erillään. Raja palkkatyön välille syntyy erityisesti palkkatyön vastikkeellisuudesta. (Emt., 14.) Yhdistyneiden kansakuntien vapaaehtoistoiminnan määritelmä on laaja, koska se käsittää myös organisoimattoman vapaaehtoistyön. Vapaaehtoistoiminta jaetaan YK:n mukaan vastavuoroinen apu ja vertaistuki, auttaminen, kampanjat ja edunvalvonta sekä osallistumalla vaikuttaminen. Yhdistyneiden kansakuntien (YK) oppaan mukaan vapaaehtoistyötä ei tehdä ensisijaisesti taloudellisen palkkion vuoksi. Vapaaehtoistyötä järjestävän organisaation tulisi kuitenkin korvata siitä aiheutuneet kulut, jotta kaikki voivat osallistua vapaaehtoistoimintaan. Vapaaehtoistyön katsotaan tuovan hyötyä vapaaehtoistyön kohteelle ja vapaaehtoiselle itselleen. (Independent Sector 2011, 11.) Suomessa tehdyissä tutkimuksissa vapaaehtoistoimintaa on perinteisesti määritelty erityisesti palkattomuus ja vapaaehtoisuus -käsitteiden kautta (Pessi & Oravasaari 2010, 9). Vapaaehtoistyö määriteltiin Euroopan parlamentin mietinnössä (2008) seuraavanlaisesti: 1. palkattomaksi, eikä siitä saa taloudellista hyötyä, 2. vapaaehtoiseksi, 3. se hyödyttää kolmatta osapuolta perheen ja ystäväpiirin ulkopuolella, ja se on 4. avointa kaikille. Mietinnön mukaan vapaaehtoistyön muotoja on useita. Vapaaehtoistyön muotoihin kuuluvat vastavuoroinen ja/tai oma-apu, muiden palveleminen tai filantropia, asianajo ja kampanjointi sekä osallistuminen ja itsehallinto. Vapaaehtoistoiminnan merkitystä painotetaan ja jäsenvaltioita kannustetaan edistämään vapaaehtoistoimintaa. Vapaaehtoistyö osallistaa kansalaisia suoraan paikalliseen kehitykseen ja on siten tärkeässä asemassa kansalaisyhteiskunnan ja demokratian edistämisessä. (Euroopan parlamentin mietintö 2008.)

2.2 Vapaaehtoistyön nousu Suomessa

Vapaaehtoisuus on lisääntynyt Suomessa 1980 -luvulta lähtien, vaikka vapaaehtoisuuden tilasta ollaan oltu ajoittain huolestuneita. Vapaaehtoisuus on kasvavassa suosiossa. Kasvua voidaan selittää vapaaehtois-tietoisuuden kasvamisella ja yksi tekijöistä on kolmannen sektorin käsitteen tultua median kautta tutuksi. (Yeung 2004.) Lehtinen (1997) kuvaa vapaaehtoistyön prosessiksi, jossa elämänlaatua pyritään yhdessä parantamaan ja yhdessä pyritään myös voittamaan vaikeudet. Vapaaehtoistoiminnalla ei katsottu juurikaan olevan merkitystä eikä arvoa vapaaehtoistyöntekijälle itselleen. (Emt., 17.) 1990 -luvun alkupuolella vapaaehtoistyöhön suhtauduttiin varauksella ja se rajattiin vain tiettyihin ammatillisiin tehtäviin. Tällä hetkellä se on levinnyt ja toivotettu tervetulleeksi lähes kaikille aloille. (Matthies 1996, 22.) Viimeisten vuosikymmenten aikana on aloitettu vasta puhua vapaaehtoistyöstä ja vapaaehtoistoiminnasta (Nylund & Yeung 2005, 14). Vapaaehtoissektori nousi vilkkaaksi puheenaiheeksi viime vuosikymmenen alun talouslaman takia. Laman myötä vapaaehtoistoiminnasta on tullut pysyvää toimintaa lähes kaikilla aloilla. (Yeung 2002, 11.) Vapaaehtoisuudesta on tullut yhteiskunnallinen ilmiö, jonka yhteiskunnallinen merkitys on löydetty uudella tavalla. Yhteiskunnalliset muutokset kuten taloudellisten voimavarojen niukkuus ja kansalaisliikkeiden merkitys on tiedostettu aikaisempaa selvemmin. (Sorri 2005, 126.) Vapaaehtoistoiminta täydentää ja korvaa vieläkin puutteita, joita julkisen ja yksityisen sektorin toimintaa liittyy (Yeung 2002, 11).

Koskiahho (2015) vertaa Suomen kansalaisyhteiskunnan muutosta Britannian muutokseen ja pohtii onko Suomi siirtymässä tai siirtynyt samaan malliin. ”Tehdään enemmän vähemmällä” -tunnuslauseen mukaisesti brittihallinnon tarkoituksena on ollut vähentää julkinen hallinto minimiin ja korvata se kansalaisyhteiskunnan ja kansalaisten omalla panostuksella. Tämä on niin sanottu ”Big Society” -ohjelma. Big Society -ideana on kansalaisten vastuuttaminen. (Emt., 54.) Britannia alkoi siirtää vuonna 2010 sosiaalipolitiikkaa yksilöiden, ryhmien ja asuinalueiden varaan sekä valtiolta paikallistason vastuulle. Idea Suuresta Yhteiskunnasta muuttaa koko julkisen sektorin toiminnan ja yhteisvastuullisuuden sisällön. Idean taustalla on malli itseorganisoituvasta paikallisyhteiskunnasta ja kommunitaristisesta paternalismista. Kommunitarismissa kantavana voimana on yhteisö. (Koskiahho 2014, 19, 119.) Haaviston (2013) mukaan Big Society -ohjelman kiinnostavuus on juuri siinä, että sillä ei pyritä ajamaan hyvinvointivaltiota alas, vaan sen pyrkimyksenä on saada yhteisöllisyys ylös. Haaviston mukaan ohjelma pyytää kansalaisilta paljon, sillä heidän tulisi ryhtyä auttamaan entistä enemmän itseään sekä toisiaan. (Emt., 3, 8.) Berlinin (2011) mukaan idean tarkoituksena on aktivoida kunnat ja kuntalaiset parempien ja reilumpien yhteisöjen ja yhteiskunnan

rakentamiseen. Yksi tärkeimmistä ajatuksista on se, että liian vahva valtio tukahduttaa muun yhteiskunnallisen toiminnan. (Emt., 459–460.)

Niissä maissa, joissa julkista budjettia käytetään sosiaalipolitiikan toteuttamiseen, ovat ottaneet ensiaskeleet kohti sosiaali- ja terveyspalveluiden näennäismarkkinoistamista ja niiden kansalaisyhteiskunnallistamista. Kansalaisten valinnan vapautta ja vastuuta on lisätty. Syynä tähän ovat julkistalouden kriisiytymisen aiheuttamat menopaineet jo 1990 -luvulta lähtien. Kansalaisten sekä kansalaisyhteiskunnallisten toimijoiden paikka, oikeudet, vastuut ja velvollisuudet ovat muuntumassa. Kansalaisyhteiskunta mielletään Suomessa sekä Britanniassa valtion ja perheen välimaastossa toimivaksi kokonaisuudeksi ja kansalaisten tekemäksi työelämän ulkopuolella olevaksi toiminnaksi. Kansalaiset nähdään aktiivisina, tahtovina, toimivina ja valtion tehtävänä on ollut tukea moraalisesti ja rahallisesti kansalaisyhteiskunnallista toimintaa. Kansalaisten osallistuminen jakautuu julkisten palveluiden suunnitteluun niin maksajina kuin käyttäjinä kuin myös organisoituun vapaaehtoistoimintaan. Näennäismarkkinointi on vaikuttanut ratkaisevasti kansalaisyhteiskunnallisten toimijoiden ja julkisen hallinnon suhteisiin. Sosiaaliset järjestöt, jotka tuottavat palveluja julkiselle hallinnolle ovat joutuneet Suomessa jakamaan toimintansa kahtia kansalaistoimintaan ja palvelutoimintaan. Kansalaisyhteiskuntaa velvoitetaan Suomessa karsimalla erityisesti sosiaali- ja terveysmenoista. Hyvinvointivaltion supistamisen lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus eli sote-uudistus, ei keskity monitoimijuuden selvittelyyn, vaan toimintojen järjestäjien uudelleen sijoitteluun. Kansalaisyhteiskunnalliset organisaatiot kuitenkin tarvitsisivat monitoimijuuden selvittämistä, jotta niiden asema selkiytyisi muutosten keskellä. (Koskiahho 2015, 54–57, 59, 61.) Hyyryläinen (2015) ei pidä Big Society -ideaa menestystarinana, vaan pitää Iso-Britanniaa nyt pahemmin jakautuneena kuin vuonna 2010. Hyyryläisen mukaan idea ei ole tuonut ratkaisuja ongelmiin, koska se todennäköisesti perustuu liian rohkeisiin oletuksiin kansalaisten vastuunkantamisen kyvystä ja halusta. (Hyyryläinen 2015.)

Vapaaehtoistoiminta ja kansalaisyhteiskunta ovat muutoksessa. Saukkonen (2013) ei osaa sanoa voidaanko puhua ”uudesta kolmannesta sektorista” vai onko kysymys perinteisen toiminnan asteittaisesta sopeuttamisesta toimintaympäristömuutoksiin. Saukkonen on kuitenkin sitä mieltä, että yhteiskunnan eri sektoreiden, julkisen vallan, taloudellisen toiminnan, kansalaisyhteiskunnan ja kotitalouksien väliset rajat ovat entistä häilyväisempiä. Saukkonen mukaan selvää on se, että vapaaehtoistyöllä ja kansalaisjärjestöillä on tärkeä merkitys. (Emt., 15, 25–26.) Vapaaehtoistoiminta ja julkinen sektori kulkevat käsi kädessä kansainvälisten tutkimusten mukaan. Julkinen sektori ylläpitää ja tukee yhteisöjä, kohtaamisia, luottamusta kuten myös resursseja ja mahdollisuuksia vapaaeh-

toistoimintaan. Synergia näkyy myös siinä, että viime vuosina julkisen sektorin, seurakuntien ja järjestöjen yhteistyö on lisääntynyt. (Pessi & Oravasaari & Lehtinen & Seppänen & Pöyhönen 2011, 581.)

Hyvinvoinnin saavuttamiseen tarvitaan vapaaehtoistoimintaa ja ammattityötä rinnakkain täydentämään toisiaan. Kansalaisten hyvinvointiin liittyvien tavoitteiden asettaminen ja työnjaosta yhteisissä sopimuksissa julkishallinnon kanssa ja niiden toteuttamistavoista voi olla yksi keino suunnata kolmannen sektorin toimintaa yhteiskunnallisesti ajankohtaisempaan suuntaan. Vapaaehtoistoiminta ei kuitenkaan riitä koko yhteiskunnan yhteisvastuun kantamiseen, mutta sen merkitys vastuun jakamisessa on suuri. (Rönneberg 1998, 19–20.) Kansalaisten toiminta paikallisen yhteisön tai itsensä hyväksi parantaa ihmisten elämän laatua merkittävästi. Vapaaehtoistoiminta voi täydentää ja korvata julkisia hyvinvointipalveluja ja on siten parhaimmillaan kustannuksia säästävää. (Kauppi 1998, 162.) Kunnallisalan kehittämissäätiö on kerännyt Syrjäytymisestä selviytymiseen Suomessa - tutkimushankkeessa seuranta-aineistoa 2006–2012 välillä. Tulosten mukaan, kuntien tulisi edelleen panostaa enemmän vapaaehtoistyöhön. Tällä tavoin yhä useampi voi osoittaa osaamistaan, vahvistaa tulevaisuuden suunnitelmiaan ja kokea yhteiskunnallista vastavuoroisuutta. (Isola & Turunen & Hänninen & Karjalainen & Hiilamo 2015, 82.)

2.3 Vapaaehtoistyön muodot

Vapaaehtoistoimintaan osallistuvien kansalaisten osuus vaihtelee Suomessa 33 % ja Ruotsissa ja Norjassa 52 % välillä, kun taas keskimääräinen osallistuminen muissa kehittyneissä maissa yltää vain 15 %. Pohjoismaissa vapaaehtoistoimintaa on enemmän kuin muissa hyvinvointivaltioissa, joissa valtion vastuuta on vähemmän. Pohjoismaissa vapaaehtoistoiminta ei ota ainoastaan paikkaansa sosiaalihuollossa, mutta myös kulttuurin, urheilun ja vapaa-ajan aktiviteeteissa. (Matthies 2006, 59.) Suomessa tehdään aktiivisesti vapaaehtoistyötä ja siihen osallistuminen ei poikkea eri väestöryhmissä. Kansainvälisessä vertailussa Suomen vapaaehtoistoiminnan aktiivisuus on korkeampaa kuin esimerkiksi Saksan, Irlannin, Ranskan tai Japanin. Suosituimpia vapaaehtoistoiminnan alueita ovat liikunta, terveys- ja sosiaalialojen sekä lasten ja nuorten kasvatustieteisiin liittyvä vapaaehtoistoiminta. (Yeung 2002, 24–26.) Eri vapaaehtoissektoreiden välillä on osallistumisessa sukupuolten välisiä eroja. Miehet ovat aktiivisempia urheilun, paikallisten ja yhteisöllisessä toiminnassa. Naiset taas tekevät vapaaehtoistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon aloilla lasten ja nuorten parissa. Nuorempi ikäpolvi ottaa todennäköisemmin enemmän osaa ihmisoikeuksiin, eläimiin, luontoon ja ympäristöön liittyvissä vapaaehtoistoiminnoissa. (Raitanen & Vikström 2012, 127.) Euroo-

pan unionin jäsenmaista Suomessa osallistumisaktiivisuus on toiseksi suurinta. Sen volyymiksi arvioitiin vuonna 1996 tarkasteluajankohtana 123 miljoonaa tuntia. Se vastaa runsaan 80 000 henkilötyövuoden työpanosta. Vapaaehtoistyön arvoksi saatiin noin 336 miljoonaa euroa ja yhden vapaaehtoistyötunnin keskimääräiseksi hinnaksi 15 euroa vuonna 2007. (Laasanen 2011, 19; National report-Finland, 6–7.)

Suomessa vapaaehtoistyö on laajaa toimintaa ja sen merkitys hyvinvoinnissa tunnustetaan yleisesti. Vapaaehtoistoiminnan yhteiskunnallinen merkitys on kasvamassa entisestään. Suomessa vapaaehtoistoiminnan määrää on selvitetty usein eri tutkimuksin ja se on pysynyt melko samalla tasolla 2000 -luvulla. Noin kaksi kolmasosa vapaaehtoistoiminnasta tapahtuu yhdistyksen tai säätiön piirissä ja yksi kolmasosa epämuodollisessa vapaaehtoistoiminnassa talkootyönä tai naapuriapuna. (Valtiovarainministeriö 2015, 14.) Vapaaehtoistyötä on kolmannella sektorilla, julkisella sektorilla ja yritystoiminnalla, joten se on luonteeltaan horisontaalista (Valliluoto 2014, 20). Yeungin (2002, 11) mukaan Suomessa on liitetty kuuluviksi vapaaehtoisuuden periaatteisiin muiden muassa yhteinen ilo, vastavuoroisuus, tasa-arvoisuus, palkattomuus, vapaaehtoisuus, luottamuksellisuus sekä ei-ammattimaisuus. Auttamisjärjestelmämme koostuu kolmesta verkostosta: julkisista palveluista eli ammattiavusta, luonnollisesta avusta ja vapaaehtoisesta avusta (Lehtinen 1994, 13). Lastensuojelun ehkäisevän työn alueelle sijoittuu paljon palveluja, jotka ovat vapaaehtoisuuteen perustuvia. Palvelut ovat laissa määrättyjä ja niiden määritykset ovat väljiä; esimerkiksi lastensuojelun avohuollon tehtävät ovat tämäntyyppisiä ja palvelujen määrä ja laatu vaihtelevat kunnittain. (Törrönen & Vornanen 2004, 171.) Sosiaalityön uuden ammatillisuuden mukaan vapaaehtoistyötä voidaan ammattityön avulla vahvistaa. Vastuu korjaavasta työstä kuuluu kuitenkin ammattityöntekijöille eikä vapaaehtoistoiminta voi korvata ammattityöntekijöiden työtä. (Lehtinen 1997, 5, 19–20.)

Vapaaehtoistyötä organisoii yleensä yhdistyksen tai järjestön palkattu työntekijä. Yhdistysten ja järjestöjen toiminta sisältää vapaaehtoistyötä tai vapaaehtoistoimintaa. (Koskiahho 2001, 17.) Vuonna 2001 yhdistysrekisterissä oli noin 105 000 yhdistystä (Harju & Niemelä & Ripatti & Siivonen & Särkelä 2001, 54). Tällä hetkellä yhdistyksiä on yhdistysrekisterissä noin 135 000 yhdistystä (Patentti ja rekisterihallitus 2015). Yhdistyksien lisäksi on olemassa kansalaisryhmiä, joiden määrästä ei ole tarkkaa tietoa. Yhdistykset voidaan jakaa kahteen ryhmään, niihin jotka ovat olemassa tiettyä tarkoitusta varten ja ne yhdistykset, joilla on monia erilaisia tehtäviä. Järjestöt ovat kansalaisjärjestöjä, jäsenilleen ja vapaaehtoisille ne tarjoavat toimintamahdollisuuksia ja antavat mahdollisuuden saada äänen kuuluvaksi. Toisaalta ne ajavat vahvasti tietyn ihmisryhmän etuja ja näin toimivat etujärjestöinä. Kansalaisjärjestöt ovat keskeinen osa osallistumismahdollisuuksia ja demokratiaa. Jär-

jestöissä tehtävä työ voidaan jakaa vapaaehtoiseen tukitoimintaan, vapaaehtoistoimintaan yhteisöissä ja laitoksissa ja muuhun vapaaehtoistoimintaan. Vapaaehtoistoimintaa voi olla vanhuksille, vammaisille, sairaille, lapsille, nuorille, yksinäisille ja vangeille suunnattua ystävä- ja tukihenkilötoimintaa, auttavissa puhelimissa, kriisipäivystyksessä ja rikosuhripäivystyksessä olevaa puhelinpäivystystä, vammaisille, sairaille, vanhuksille, maahanmuuttajille ja lapsille ohjaamista harrastustoiminnan piiriin olevaa asiointi ja kuljetusapua ja vertaistukea saman elämäntilanteen kokeneelta. (Harju ym. 2001, 54–56.)

Vapaaehtoistyötä voi olla myös muun muassa asukastoiminta, erilainen oma-aputoiminta, vapaa-ajanvietto, lastenhoito ja kehitysapu (Lehtinen 1997, 22). Nylund määrittelee oma-aputoiminnan muodostuvan henkilöistä, joilla on yhteinen ongelma ja jotka yhdessä yrittävät löytää ongelmaan ratkaisua. Heillä on sama elämäntilanne ja halu jakaa kokemuksia muiden kanssa. Suomessa oma-apu-, itseapu- ja vertaisryhmiä käytetään rinnakkain. Oma-apuryhmiä ovat esimerkiksi ympäristö- ja ihmisoikeusliikkeet ja AA -ryhmät. (Nylund 1996, 194–195.)

Pessi ja Oravasaari (2010) ovat tehneet tutkimuksen siitä, miten vapaaehtoistoiminta edistää yksilöiden hyvää elämää kuten myös koko yhteiskunnan ja järjestöjen tasolla. Pessi ja Oravasaari selvittivät muun muassa sitä mikä merkitys vapaaehtoistoiminnalla on. Vastaajat koostuvat järjestöjen työntekijöistä. Vapaaehtoistoiminta koettiin vastaajien omien järjestöjen toiminnalle hyvin merkittäväksi, ihmisten väliselle sosiaaliselle vuorovaikutukselle ja yleisesti kansalaistoiminnan edistämiseksi. Vastaajista yli yhdeksän kymmenestä näkee ja kokee vapaaehtoistoiminnan oman järjestön kannalta melko tärkeäksi. Vapaaehtoistoiminta nähtiin myös ihmisten välisten luottamuksen kannalta erittäin tärkeäksi ja vapaaehtoistojen oman hyvinvoinnin ja terveyden kannalta tärkeänä. Vapaaehtoistyön merkityksellisyys näkyi konkreettisesti yhteistyönä, vuorovaikutuksena, yhteishengessä, hyvinvointina, sosiaalisuutena, kuntoutumisena, yhteisöllisyytenä, vertaistuen toteutumisenä, itsetunnon nousuna, vastavuoroisuutena hyvää tekevänä voimana ja syrjäytymisen ehkäisemisenä. (Emt., 12, 114.)

3 VAPAAEHTOINEN TUKIHENKILÖTOIMINTA OSANA PALVELUJÄRJESTELMÄÄ

Pro gradu -tutkielmani kohdistuu lakisääteiseen tukihenkilötoimintaan, jota tarjotaan niin sosiaali-
huollon kuin lastensuojelunkin asiakkaille. Tukihenkilötoiminta on syntynyt kunnallisessa lasten-
suojelussa 1970 -luvun alkupuolella. Organisoidulla tukihenkilötoiminnalla on 40 vuoden historia ja
se on vahvistettu 1983 säädetyssä lastensuojelulaissa viralliseksi lastensuojelun avohuollon tukitoi-
meksi. Tukihenkilötoiminnan erityispiirteenä on se, että sitä toteutetaan lakisääteisen lastensuojelu-
työn, josta tehdään viranhaltijapäätös tuen myöntämisestä. Ideana on vuorovaikutussuhteen luomi-
nen vapaaehtoistyöntekijän ja lastensuojelun asiakkaana olevan lapsen tai nuoren välillä. Järjestöt ja
muut kansalaistoimijat ovat kehittäneet perinteisen tukihenkilötoiminnan rinnalle uusia vapaaehtois-
ja kansalaisaktiivisuuteen pohjaavia, sukupolvia yhdistäviä toimintamuotoja. Kasvatus- ja huolenpi-
tovastuuta on hivutettu toiselle sektorille eli yksityiselle palveluntuottajalle kuten ammatillisen tu-
kihenkilötyön piiriin. Yksityiset sosiaalialan palveluyritykset ovat yhtenä toimijana toiminnassa,
joka on aiemmin perustunut julkisen sektorin ja kansalaistoimijoiden väliseen yhteistyöhön. Moila-
nen käsittää tukihenkilötoiminnan yhtenä sukupolvisen hallinnan käytännöllisenä muotona eli lap-
siin ja nuoriin kohdistuvana vapaaehtoistyönä. Käytäntö samalla kuvastaa sekä säätelee sukupol-
visuhteisiin liittyvää ajattelua ja toimintaa. (Moilanen 2011, 13, 280–284.)

Tukihenkilötoiminta on vakiintunut kunnallisen avohuollon lastensuojelun palveluna, kuitenkin
kuntien välillä on ollut eroja siinä, miten toiminta organisoidaan ja kuinka laajasti (Korhonen 2005,
7, 17). Stakesin (2007) tekemän tutkimuksen tavoitteena on ollut selvittää keitä ovat lapset ja per-
heet lastensuojelun suurten avohuollon asiakasmäärien takana ja samalla tehdä katsaus mitä avo-
huollon tukitoiminta on ollut. Tutkimuksen mukaan Pirkanmaalla, Kanta-Hämeessä ja Satakunnassa
tukihenkilö- ja tukiperhetoimintoja tarvittaisiin enemmän. Avohuollossa kaivattaisiin vahvoja tuki-
henkilöitä. (Heino 2007, 13, 25.) Lastensuojelun avohuollon asiakasmäärät ovat nousseet kiih-
tyneesti vuodesta 2008 alkaen. Vuonna 2014 lastensuojelun avohuollon asiakkaana oli 90 269 lasta
ja nuorta. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2015a, 1, 10.) Kunta voi itse organisoida tukihenkilö-
toimintaa, se voi olla organisoitu yhteistyössä seudun muiden kuntien kanssa tai se voi olla myös
kolmannen sektorin tuottamia palveluja. Kunnan ostaessa tukihenkilötoimintaa järjestöltä, kunta
myöntää asiakkaalle maksusitoumuksen myönnettyyn palveluun. Tukihenkilötoimintaa järjestää
monet eri kolmannen sektorin järjestöt muun muassa Mannerheimin lastensuojeluliitto, Suomen
mielenterveysseura, Pelastakaa lapset ry, Erityishuoltojärjestöjen liitto Ehjä ry, Nuorten palvelu ry
ja Suomen punainen risti (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2015). Tukihenkilötoiminta vaatii ai-
kaa sen järjestämiseen, kehittämiseen, ylläpitämiseen ja myös taloudellisia resursseja. Tukihenkilö-

toiminta on edullinen tukitoimi, joka tuottaa hyvää tulosta jos se on kohdistettu oikea-aikaisesti. Erilaisia tukihenkilöitä tarvitaan, jotta kunnassa voidaan järjestää jokaiselle lapselle tai nuorelle sopiva tukihenkilö. Vapaaehtoisten rekrytointiin, koulutukseen, ohjaukseen ja tukemiseen on panostettava, koska silloin käytettävissä on riittävä määrä toimintaan pitkäjänteisesti sitoutuneita tukihenkilöitä. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2015.)

3.1 Vapaaehtoisen tukihenkilötoiminnan prosessi

Tukihenkilötoiminta on hyvin erilaista kuin muu vapaaehtoistoiminta. Se on yksilöllisempää ja siinä koetaan jokaisen omat vammautumisen, sairastumisen tai kriisiytymisen tuntemukset haasteina tai uhkina. Tukihenkilötoiminnan tarkoituksena on luoda sellaista toimintaa jolla vaikutetaan pysyvästi vaikeassa asemassa olevan henkilön elämäntilanteen korjaamiseen. Tukihenkilön tehtävänä on auttaa yhdessä tuettavan kanssa vahvistamaan ja rakentamaan hajonnutta tai puutteellista sosiaalista verkostoa. (Lehtinen 1997, 51.) Tukihenkilötoiminnasta voidaan maksaa palkkio ja / tai kulukorvaus (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos, 2015). Tukihenkilö myös helpottaa luonnollisten auttajien taakkaa tukea tarvitsevan ihmisen rinnalla. Tavoitteeksi tukihenkilötoiminnalle on asetettu sosiaalinen tukeminen, mikä perustuu kommunikaatioon. Sosiaalista tukea toteutetaan keskustelemalla ja yhdessä tekemällä. (Lehtinen 1994, 14, 38.)

Ennen tukihenkilöksi hyväksymistä on tärkeää selvittää tukihenkilön motiivit, rikosrekisteri ja valmiudet tehdä vapaaehtoistyötä. Tukihenkilön oma elämäntilanne tulee olla tasapainossa, ja hänellä tulee olla vapaa-aikaa toimia tukihenkilönä. Tukihenkilöllä tulisi olla vilpitön halu olla mukana tukihenkilötoiminnassa omana itsenään auttajana. Tukihenkilöiden tulee sitoutua salassapitovelvollisuuteen ja se jatkuu vielä vapaaehtoistyön päättymisen jälkeen. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2015.) Tukihenkilöt nimeävät usein auttamisen motiiveiksi tukihenkilötoiminnan vastavuoroisuuden eli tukihenkilöt haluavat saada toiminnasta myös jotakin itselleen. Motiiveiksi on nimetty myös muun muassa sisältöä elämään, osallistumismahdollisuus, iloa itselle, itsensä kehittäminen ja palkkatyön vastapaino. (Lehtinen 1994, 36.)

Vapaaehtoistyöntekijöiden motiivit ovat tärkeä tutkimusalue niin empiirisesti kuin teoreettisesti (Matthies 2006, 59). Vapaaehtoistyössä vapaaehtoisen motivaatio on keskiössä vapaaehtoistyön toteutumisen ja jatkuvuuden kannalta, ja ne liittyvät olennaisesti sitoutumiseen (Yeung 2005b, 83). Yeung on tutkinut Pelastusarmeijan vapaaehtoistyöntekijöiden motiiveja haastatteleamalla. Tutkimustuloksina päämotiiveita löytyi neljä; auttamisen orientaatio, tekemisen kaipuun orientaatio, ko-

keilunhalun orientaatio ja ryhmän kaipuun orientaatio. Motiiveista yleisimmät olivat auttamisen halu ja tekemisen kaippu. (Yeung 1999, 26–77.) Yeung selittää vapaaehtoistyön motivaatiota niin kutsutun timanttimallin avulla. Mallin avulla saa moninaisen kuvan niistä syistä miksi vapaaehtoistyöhön lähdetään. Motivaatiota löytyi neljältä ulottuvuudelta, jotka ovat: jatkuvuus – uuden etsintä, saaminen – antaminen, pohdinta – toiminta ja etäisyys – läheisyys. Metaulottuvuuden muodostaa neljä ulottuvuutta yhdessä; itseä kohti – itsestä poispäin. Itsestä poispäin suuntautuneisuutta kuvaavat: toiminta, läheisyys, antaminen ja uuden etsintä. Itseään kohti kuvaavat: jatkuvuus, saaminen, etäisyys ja pohdinta. Neljä ulottuvuutta ovat lomittaisia sekä vuorovaikutuksessa keskenään. Keskeiset motiivit olivat konkreettinen toiminta, halu auttaa, sosiaaliset kontaktit ja vuorovaikutus. (Yeung 2005a, 104–126.)

Marjovuon (2014) väitöskirjassa ”Vapaaehtoistyön ytimessä. Järjestömuotoinen vapaaehtoistyö sosiaalisten representaatioiden näkökulmasta” käsittelee vapaaehtoistyötä vapaaehtoisten näkökulmasta. Marjovuon tavoitteena on tutkia millaisia käsityksiä vapaaehtoisilla on vapaaehtoistyöstä ja heidän motiivejaan olla mukana vapaaehtoistoiminnassa. Erityisesti kiinnostavaa ovat Marjovuon johtopäätökset siitä, mikä merkitys vapaaehtoistyöllä vaikuttaa olevan vapaaehtoisille ja vapaaehtoisten käsitysten perusteella muille vapaaehtoistyössä oleville ihmisille. Marjovuon mukaan vapaaehtoiset eivät odottaneet saavansa vapaaehtoistoiminnasta takaisin sitä samaa mitä he olivat ”investoineet’ tai mitä vapaaehtoistyön kohteena olevat ihmiset saivat. Vapaaehtoiset eivät käyneet kaupaa ”investoinnilla” eivätkä mitanneet panoksia tai tuotoksia, vaan hyväksyivät epäsymmetrian tukisuhteessa. Marjovuo tulkitsee vapaaehtoistyön olevan ei-henkilökohtaista toisesta ihmisestä välittämistä, jota luonnehtii asymmetria. Hän nimeää vapaaehtoistyön persoonattomaksi ystävyydeksi. Vapaaehtoistyö muodostaa eräänlaisen yhteisön, jonka osalliset tuntevat ystävyyttä toisiaan kohtaan, vaikka eivät tunne toisiaan henkilökohtaisesti. Persoonaton ystävyys tarkoittaa etukäteen valitsevaa olotilaa. Yhtenä tekijänä vapaaehtoistyöntekijöiden motiiveihin Marjovuo nimeää juuri persoonattoman ystävyyden. (Marjovuo 2014, 33, 122)

Toimiminen tukihenkilönä edellyttää koulutusta. Koulutuksen tavoitteena on vahvistaa tukihenkilön identiteettiä ja luottamaan omiin kykyihinsä. (Korhonen 2005, 10.) Tukihenkilön ammatillinen ohjaus koostuu toiminnanohjauksesta, täydennyskoulutuksesta, tukisuhteen seurannasta, tiedottamisesta ja kiittämisestä. Ammatillisessa ohjauksessa tukihenkilöille annetaan palautetta, kannustetaan sekä luodaan edellytyksiä vertaistukeen. Toiminnanohjauksen muotoja ovat yksilöohjaus, ryhmäohjaus ja vertaisryhmätoiminta. Yksilöohjaukselta annetaan tarvittaessa jaksamisen tukemiseksi, kannustamiseksi, ongelmatilanteiden ratkaisemiseksi ja haastavien tilanteiden ohjaukseen. Ammatillisesti

ohjatuissa ryhmänohjauksissa tukihenkilöt voivat käsitellä tukisuhteeseen liittyviä asioita ja tunteita turvallisessa ympäristössä. Ryhmissä voidaan käydä läpi onnistumisen kokemuksia ja haastavia tilanteita sekä pohditaan tukihenkilön roolia ja rajoja. Tukihenkilöiden täydennyskoulutus on vapaaehtoista ja sen tulisi lähteä tukihenkilöiden tarpeista käsin. Täydennyskoulutus tukee ja palkitsee tukihenkilöitä sekä tarjoaa mahdollisuuden näkökulmien laajentamiseen ja motivaation ylläpitämiseen. (Syrjänen 2010, 22.) Marjovuon (2014) tutkimuksessa vapaaehtoiset kaipasivat enemmän palautetta ja kokivat, etteivät saa sitä riittävästi. Palautteen antaminen on keskeinen tekijä toiminnan kehittämisen kannalta, koska se vaatii resursseja ja organisointia. Palautteen antamisella voi olla vaikutusta esimerkiksi tukihenkilön sitoutumiseen. (Emt., 96.)

Tuettavalle valitaan sopivin tukihenkilö, jonka jälkeen tukisuhteen tavoitteista ja tapaamisten tiheydestä tehdään kirjallinen sopimus. Tukisuhteelle vaaditaan alaikäisen huoltajien suostumus. Suunniteltu tukitoimi tulee kirjata asiakassuunnitelmaan, missä määritellään tukisuhteen tavoitteet, tiiviys ja kesto. Asiakassuunnitelma tehdään yhdessä asiakkaan ja tukihenkilön kanssa ja tukisuhteen onnistumista arvioidaan määrätyin väliajoin. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2015.) Asiakassuunnitelman lisäksi tukisuhteesta voidaan tehdä tukisuunnitelma, missä sovitaan tukisuhteen tavoitteet, pelisäännöt ja tukisuunnitelman tarkistuksen ajankohta. Toiminta edellyttää myös tiivistä yhteistyötä lapsen vanhempien, sosiaalityöntekijän ja lapselle tärkeiden henkilöiden kanssa. Tukihenkilötoiminnan tavoitteena on vaikuttaa myönteisesti tuetun elämään, edistää tuetun tervettä kasvua ja kehitystä ja ennaltaehkäistä vaikeuksia. Monesti tuettavilla lapsilla ja nuorilla perheen sosiaalinen verkko on heikko, myös vanhempien väsymys, taloudelliset ongelmat, päihde- tai mielenterveysongelmat voivat olla syynä tukihenkilön saamiseen. Aina syynä ei kuitenkaan ole kodin ongelmat vaan syynä voi olla sairaus, maahanmuutto, vaikeudet koulussa tai kaveripiirissä. (Korhonen 2005, 10–20, 24.)

Tuettavan ja tukihenkilön tapaamiset ovat yhteistä tekemistä ja yhdessä harrastamista tuettavan omassa elinympäristössä. Tapaamiset ovat noin parin tunnin mittaisia esimerkiksi kahden viikon välein. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2015.) Tukihenkilöllä on moninaisia rooleja ja konkreettinen toiminta vaihtelee tuettavan tarpeiden mukaan. Tukihenkilö tukee lapsen kasvua ja kehitystä arkisilla asioilla. Tukihenkilö esimerkiksi kuuntelee huolia ja murheita, kannustaa harrastuksiin, tukee koulunkäyntiä, tukee tuettavan vuorovaikutussuhteita, on leffaseurana, toimii ”isosiskona tai ”isoveljenä”. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2015.) Tukihenkilön rooleja ovat muun muassa rakkauden antajana, kuuntelijana, yhdessä toimijana, kannustajana, elämän opettajana, rajojen asettajana ja keskustelukumppanina (Korhonen 2005, 40–46). Marjovuon (2014) tarkastelee tutkimuk-

sessaan autenttisuutta vapaaehtoistyön rooleissa Goffmanin rooliteorian pohjalta. Marjovuon mukaan vapaaehtoisuus on jo itsessään rooli, mitä esitetään siihen kuuluvan käsikirjoituksen puitteissa ja autenttisuus on käsikirjoitukseen kuuluva piirre. (Marjovuori 2014, 71–73.)

Tukihenkilön tehtäviin kuuluu tukea lapsen tai nuoren kehitystä ja selviytymistä tavallisen ihmisen taidoin ja tiedoin tukisuhteen aikana. Tukihenkilö on lapselle turvallisen ja luotettavan aikuisen malli, keskustelukumppani, kuuntelija ja yhdessä toimija. Tukihenkilötoiminta on konkreettista lapselle tai nuorelle annettavaa tukea, välittämistä ja vastuunkantoa. Tukihenkilön tulisikin omalta osaltaan sitoutua suunnitelmaan ja tuettavan elämään. Tukisuhteessa yhdessäolo on tärkeää ja se, että tuettu kokee tukihenkilön olevan juuri häntä varten. Tukisuhteet ovat ainutkertaisia ja persoonallisia vuorovaikutussuhteita. Tukihenkilön toiminnalla on myös välillisiä vaikutuksia esimerkiksi vanhempien hoito- ja kasvatustuettuun jakaminen. Kunnallisessa lastensuojelun avohuollossa toteutettu tukihenkilötoiminnan vahvuus on edelleen vapaaehtoisten tavallisuus, tavallinen arkielämä ja arkinen huolenpito. Tukihenkilöiden voimavarana on juuri se, että he eivät ole ammattilaisia. Tukihenkilön pitää olla juuri oma itsensä. (Korhonen 2005, 10–20, 29.)

Tukisuhteen päättäminen tulee tehdä suunnitelmallisesti ja valmistellen molempia osapuolia tukisuhteen päättymiseen (Terveystien ja hyvinvoinnin laitos, 2015). Tukisuhde päättyy tuettavan tai tukihenkilön elämäntilanteen muuttuessa, motivaation puuttuessa tai kun tuelle ei ole enää tarvetta. Mitä pidempi tukisuhde on, sitä kauemmin tulisi varata aikaa tukisuhteen päättämiseksi. (Korhonen 2005, 10, 24.) Tukihenkilötoimintaan liittyy myös riskejä. Tukisuhteen rajojen hämärtyminen tai tukihenkilön liian suuren vastuun ottaminen tuettavastaan voi aiheuttaa tukisuhteen aikana ongelmia. Tukisuhteeseen ei sitouduta tai tapaamisia ei saa järjestettyä. Tukisuhde voi muuttua liian vaativaksi tukihenkilölle, jos se ei ole nuorelle riittävä tukitoimi. Tukihenkilön omaan elämäntilanteeseen voi tulla muutoksia ja tukihenkilö voi kokea tukihenkilönä toimimisen liian kuormittavana. (Syrjänen 2010, 20.)

3.2 Sosiaalihuoltolain mukainen asiakkuus vapaaehtoisessa tukihenkilötoiminnassa

Vapaaehtoista tukihenkilötoimintaa on uuden sosiaalihuoltolain myötä mahdollista saada myös ilman lastensuojelun asiakkuutta. Uusi sosiaalihuoltolain (130/2014) tarkoituksena on helpottaa peruspalvelujen saatavuutta ja vahvistaa niitä, mutta myös vähentää korjaavia toimenpiteitä. Tavoitteena on madaltaa tuen hakemisen kynnyksiä, järjestää sosiaalipalveluita muiden peruspalveluiden

yhteyteen ja vahvistaa viranomaisten yhteistyötä. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, soveltamisopas 2015, 3.)

Uudella lakimuutoksella vahvistetaan sosiaalihuoltolain asemaa keskeisenä yleislakina. Tarkoituksena on siirtää painopistettä erityispalveluista yleispalveluihin ja vahvistaa peruspalveluja ehkäisevien palveluiden tarjoajana eli matalan kynnyksen palveluja. Tavoitteena on ehkäisevien palveluiden lisäämisen avulla vähentää korjaavia palveluja. (Saastamoinen 2015.) Ehkäisevien palveluiden tarkoituksena on tukea lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä heidän kasvatustehtävässään. Lakiuudistuksen myötä ehkäisevien perhepalveluiden osuus kasvaa. Kotipalvelun vahvistamisen lisäksi perhetyötä, tukihenkilöitä ja tukiperheitä sekä vertaisryhmätoimintaa on annettava ilman lastensuojelun asiakkuutta. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, soveltamisopas 2015, 28.) Osa lastensuojelun avohuollon tukitoimista on siirretty sosiaalihuoltolain mukaisiksi palveluiksi. Tavoitteena on välttää lastensuojelun asiakkuutta ja siirtää asiakkaita lastensuojelun asiakkuudesta sosiaalihuollon asiakkuudeksi. Sosiaalihuoltolaille nopeutetaan asiakkaan hakeutumista tarvittavien palveluiden piiriin ja lyhennetään asiakkuuksien kestoa. (Räty 2015, 23.)

Sosiaalihuollon asiakkuus alkaa vasta kun henkilön hakemus tai asia on tullut muulla lailla vireille tai on aloittanut tietyn sosiaalipalvelun käyttämisen. Lapsi on sosiaalihuollon asiakas aina silloin kun perhe hakee apua tai käyttää sosiaalihuollon palveluja tai sen kohteena on lapsi. Perheelle tehdään asiakkuuden alussa palvelutarpeen arviointi, jonka perusteella perhe ohjataan sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin tai muihin palveluihin. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, soveltamisopas 2015, 9.) Palvelutarpeen arviointi korvaa osin nykyiset asiakassuunnitelmat (Räty 2015, 23).

Aikaisemmin johdannossa mainitsin palveluiden myöntämisestä erityistä tukea tarvitsevalle lapselle. Erityistä tukea tarvitsevalle lapsella sosiaalihuoltolaissa tarkoitetaan lasta, jonka kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai joka itse vaarantaa oman terveyden tai kehityksen tai joka on erityisen tuen tarpeessa. Säännöksillä pyritään turvaamaan se, että vaikeimmassa asemassa olevat henkilöt saavat tarvitseman tuen. (Räty 2015, 24.) Lapsen terveyden ja kehityksen turvaamisesta on säädetty aiemmin vain lastensuojelulaissa. Erityisen tuen saaminen ei ole sidoksissa tiettyyn diagnoosiin, vaan myös diagnosoimattomat oireyhtymät kuuluvat määrittelyn sisälle. Määritelmään kuuluu myös moniongelmaisen tuen tarve tai suuren avun aiheuttama uupumus. Sosiaalityöntekijä soveltaa lakia ja tekee yksilökohtaisen arvion henkilön erityisen tuen tarpeesta. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, soveltamisopas 2015, 10, 27.)

3.3 Lastensuojelun asiakkuus vapaaehtoisessa tukihenkilötoiminnassa

Tukihenkilötoiminta perustuu lastensuojelulain 36 § 30.12.2014/1302, jonka mukaan lapselle tai nuorelle on tarvittaessa järjestettävä tukihenkilö tai tukiperhe. Tukihenkilötoimintaa tukitoimena on järjestettävä tarvittaessa ja siihen lapsella on subjektiivinen oikeus (Räty 2015, 318). Lastensuojelulain 27 § (30.12.2014/1302) mukaan lastensuojelun asiakkuus alkaa, kun sosiaalityöntekijä on palvelutarpeen arvioinnin perusteella todennut, että lapsen kasvuolosuhteet ovat vaarantuneet tai ne eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä, taikka lapsi käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään ja kehitystään ja lapsi tarvitsee lastensuojelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia. Myös kiireelliset lastensuojelun toimet aloittavat asiakkuuden, jotta pystytään turvaamaan lapsen terveys ja kehitys. Lastensuojelulain 34 § (30.12.2014/1302) mukaan avohuollon tukitoimiin on ryhdyttävä viipymättä, kun lastensuojelun tarve on todettu.

Avohuollon tukitoimien tavoitteena on tukea nuoren myönteistä kehitystä sekä tukea ja vahvistaa vanhempien, huoltajien ja nuoren hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kasvatuskyyä ja -mahdollisuuksia. Avohuollon tukitoimia toteutetaan yhteistyössä lapsen tai nuoren ja hänen vanhempiensa kanssa yhdessä laaditun asiakassuunnitelman pohjalta. (Heino 2009, 72–73.) Avohuollon tukitoimet perustuvat vapaaehtoisuuteen ja ne edellyttävät huoltajien ja 12 -vuotta täyttäneen lapsen suostumuksen. Avohuollon tukitoimia voidaan järjestää yksin lapseen kohdistuvina tai siten, että tukitoimia järjestetään koko perheelle. Tukitoimia järjestetään lapsen tai perheen ongelmien ratkaisemiseksi. Asiakassuunnitelman avulla arvioidaan tukitoimien vaikuttavuutta ja niiden laajuutta. Tukitoimia on hyvin erilaisia riippuen perheen tarpeista. (Räty 2015, 313–314.) Muita avohuollon tukitoimia on; tehostettu perhetyö, tuki ongelmatilanteiden selvittämiseen, lapsen kuntoutumista tukevat hoito- ja terapiapalvelut, lapsen taloudellinen ja muu tukeminen, perhekuntoutus sekä, muita lasta ja perhettä tukevia palveluja ja tukitoimia (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, 2015b).

Tukihenkilötoiminnan avulla pyritään edistämään nuorten ja lasten hyvinvointia. Kun tukihenkilötoimintaa käytetään tukimuotona, tulee perheen ongelmat olla hallittavissa ja ilman raskaita lastensuojelullisia toimia. Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry määrittelee lastensuojelun tukihenkilötoiminnan järjestön tai kunnan sosiaalitoimiston järjestämänä vapaaehtoistoimintana tukea tarvitsevien lasten ja nuorten hyväksi, jossa tukihenkilönä toimii tavallinen luotettava aikuinen. (Korhonen 2005, 7.)

Avohuolto kaipaa vahvoja tukiperheitä ja tukihenkilöitä, jotka kykenevät vaativissakin tilanteissa tukemaan lasta ja perhettä. Avohuollon tukitoimien ja tukihenkilötoiminnan haasteena ovat kunnan valmius toimia rahoittajana erilaisille palveluille, joille kyllä tilaa ja tarvetta löytyisi. (Heino 2008, 11, 36.) Sosiaalityötä on toistuvasti kritisoitu siitä, että mikä on lapsen asema autettavana. Lapsen tai nuoren on todettu jäävän sivullisen asemaan lastensuojelussa. Sosiaalityön muutoksen lapsikesemmäksi on vahvistanut tietoisuutta siitä, että lapsilla on oikeus tulla kohdatuksi yksilönä ja saada olla osallisena omassa asiassaan. (Hurtig 2006, 167.)

Lastensuojelua on kritisoitu siitä, että se kohtaa lapset usein vasta sitten, kun muut palvelut eivät ole enää riittäviä. Lastensuojelulla ei ole ollut lapsille tarjolla sopivia palveluja, vaan lapsi on ohjattu toiselle asiantuntijataholle. Avohuollon rooli on kuitenkin nuoren tukemisessa muiden palvelujen ohella tarpeellista. (Aaltonen & Heikkinen 2009, 168.) Heikkinen (2007) on tarkastellut pääkaupunkiseudun nuoriin kohdistettuja lastensuojelun avohuollon palveluja ja menetelmiä. Heikkisen mukaan pääkaupunkiseudun nuorten avohuollon tukeminen perusteltiin usein yhdellä ongelmalla, vaikka taustalla oli moniongelmaisuus ja kodin kasvatusongelmat. Ongelmat liittyivät tunne-elämän häiriöihin, mielenterveysongelmiin, kouluvaikeuksiin ja päihteiden käyttöön. Heikkisen mukaan Suomesta on puuttunut nuoriin kohdistetut varhaisen vaiheen työmenetelmät. Heikkisen tutkimus osoittaa, että pääkaupunkiseudun nuorten ongelmiin kouluvaikeuksiin, häiriökäyttäytymiseen, mielenterveysongelmiin ja tunne-elämään liittyviin ongelmiin tulisi puuttua entistä varhaisemmassa vaiheessa. Nuorten avohuoltoa on hoidettu kunnissa liian pienillä resursseilla. Kolmannen sektorin toimintaa nuorten tukemisessa tulisi vahvistaa ja kunnan omia palveluja tulisi kehittää kokonaisuutena. (Emt., 27–33.)

Valtiontalouden tarkastusviraston lastensuojelun tarkastuskertomuksen (2012) mukaan lastensuojelun avohuollossa yleisemmin annettavina tukimuotona oli tukihenkilötoiminta. Juuri tällä tukimuodolla on suuri merkitys perheen kokonaistilanteen parantamiseen. (Emt., 48) Kuitenkin tukihenkilöitä on tarpeisiin nähden liian vähän ja palvelujen saantia rajoittavat jonot. Puustinen-Korhosen (2013) tekemässä lastensuojelun kuntakyselyn tuloksissa selvitettiin miten tukihenkilö- ja tukiperhepalveluita järjestettiin vastanneissa kunnissa. Tukihenkilö- ja tukiperhetoimintaa järjestettiin kohtuullisella työmäärällä ja viiveellä 61 % vastanneista kunnista. Kysely lähetettiin 289 kunnalle. Uuden sosiaalihuoltolain uudistuksen myötä tukihenkilöiden tarve kasvaa entisestään, mutta lupaus varhaisessa vaiheessa ongelmiin puuttumisesta on uuden lain myötä annettu. (Emt., 27.)

Moilasen (2015a) väitöskirjassa: ”Lastensuojelun tukihenkilötoiminnan muutoksista. Relationaalinen näkökulma” tarkastelee mistä vapaaehtoistyössä ja lastensuojelussa on tukihenkilötoiminnan yhteydessä kyse. Moilasen käsitys on, että tukihenkilötoimintaa on olemassa lukuisten eri toimijoiden alla, kuten lakisääteisen lastensuojelun, ammatillisen sosiaalityön, vapaaehtoisen sosiaalisen työn, kansalaisyhteiskunnan ja perheen kautta. Moilanen tarkastelee tutkimuksessaan ammatillinen-maallikko- ja lapsi-aikuissuhteita. Väitöskirjassa tarkastellaan kunnallisen lastensuojelun tukihenkilötoimintaa. Moilanen tarkastelee tukihenkilötoiminnassa vaikuttavia uusia toimintamalleja, joita on kehitetty kansalaisjärjestöjen ja yksityisen palvelutuottajien toimesta kahden viimeisen vuosikymmenen aikana. Moilasen aineisto koostuu valmiista asiakirjadokumenteista ja vuoden 2000- ja 2010 aineisto koostuu sosiaalityöntekijöiden haastatteluista ja dokumenttiaineistoista. Moilanen selvittää Pierre Bourdieun ajattelutapaa hyödyntäen millainen on relationaalinen ja sukupolvisuhteinen käytäntö lastensuojelun tukihenkilötoiminnassa ja mitkä ovat sen keskeisimmät muutokset läpileikkauskohtina 1970- ja 2000- ja 2010- luvut. Moilasen johtopäätöksissä tukihenkilötoiminta perustui samankaltaiselle toimintamallille kuin suojeluvalvonta 1970 -luvun lopulla. Tukihenkilöä pidettiin henkilönä, lastensuojelun asiakkaana oleva lapsi saattoi muodostaa hyvin läheisen suhteen. Koko perheen tukeminen nähtiin myös tukihenkilön tehtäväksi. Lastensuojelun kentällä tapahtuva muutos oli lasten toimijuuden vahvistuminen. Tukihenkilötoiminnassa kamppailtiin sosiaalityön ammatillisuuteen liittyvistä kysymyksistä, Bourdieun mukaan kenttä-spesifinä pääomana. Moilasen mukaan tukihenkilötoiminta ei ainoastaan pureutunut ammatilliseen sosiaalityöhön ja sen alakentille vaan myös perhesuhteiden ja ennen kaikkea ydinperheessä rakentuviin suhteisiin. Tänä päivänä tukihenkilötoiminta on moninaistunut ja niin lastensuojelun kuin tukihenkilötoiminnankin kentälle on astunut paljon uusia toimijoita. Toimijoiden asemat ovat muuttuneet ja suhteet monimutkaistuneet verrattuna 1970 -luvun tukihenkilötoimintaan, vaikka peruslähtökohdat ovat samat. Moilasen mukaan tukihenkilötoiminta pohjautuu strategioihin, kuten erilaisiin raportteihin, sopimuksiin, sekä seuranta- ja arviointikäytäntöihin. (Emt., 15–112.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

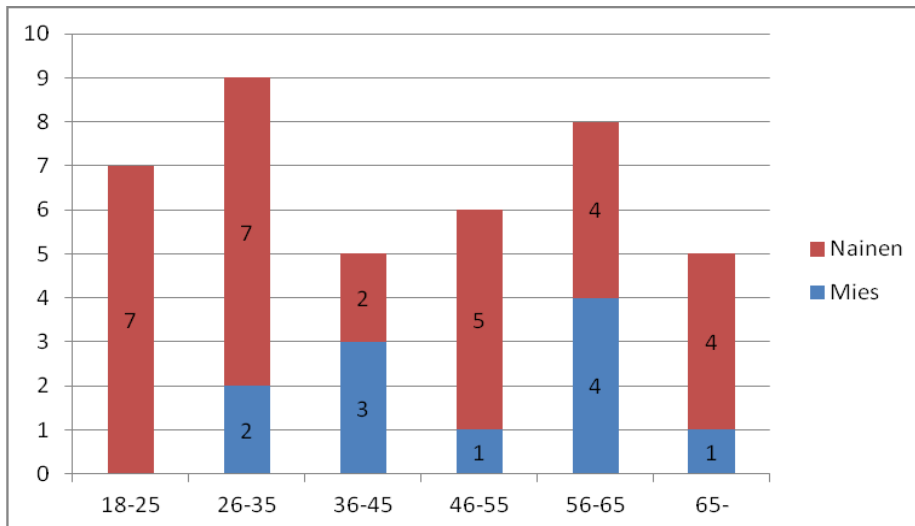
4.1 Tutkimuskysymykset

Pro gradu -tutkielman tarkoituksena on selvittää Tampereen kaupungin vapaaehtoisten tukihenkilöiden kokemuksia tukihenkilötoiminnan merkityksestä tuetuille ja tukihenkilöille itselleen. Tutkimuskysymyksenä on mitä kokemuksia tukihenkilöillä on tukihenkilötoiminnan merkityksestä tuetuille ja mitä tukihenkilötoiminta merkitsee heille itselleen. Tavoitteena on myös selvittää millä tavoin tukihenkilötoimintaa voitaisiin kehittää tukihenkilöiden muutostarpeista käsin ja tuoda tukihenkilöiden kokemukset ja tukihenkilötoiminta laajempaan tietoisuuteen.

4.2 Tutkimuksen aineisto ja tutkimuksen kulku

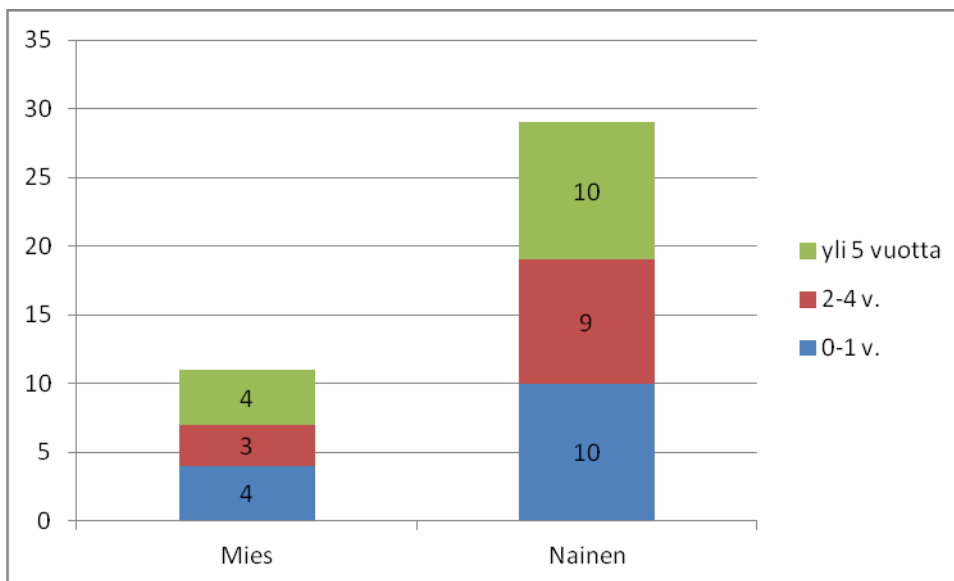
Olen ilmaissut sähköpostitse lokakuussa 2015 Tampereen kaupungin palvelupäällikölle halukkuudestani tehdä pro gradu -tutkielman vapaaehtoisesta tukihenkilötoiminnasta. Aiheeni todettiin ajankohtaiseksi, tarpeelliseksi ja toimintaa oltiin kiinnostuneita kehittämään tulosten pohjalta. Olen saanut tutkimusluvan Tampereen kaupungilta 14.12.2015. Tampereen kaupungin tukihenkilötoiminnan sosiaalityöntekijä lähetti 15.1.2016 kaikille tukihenkilötoiminnassa oleville tukihenkilöille sähköpostiviestin ja oman tervehdykseni (Liite 1). Viestissä kerrottiin pro gradu -tutkielman aiheesta ja siitä, että yksittäistä tukihenkilöä ei tunnista lopullisesta pro gradu -työstä ja osallistuminen tutkielmaan on vapaaehtoista. Korostin myös sitä, että vastaukset jäävät vain pro gradu -tutkielman tekijän haltuun. Tukihenkilöillä on pro gradun -tekijän yhteystiedot, mutta tutkielman tekijällä ei ole tukihenkilöiden henkilötietoja. Tukihenkilöt, jotka olivat halukkaita osallistumaan tutkimukseen, vastasivat tukihenkilötoiminnan sähköpostiviestiin ja saivat sitä kautta e-lomakkeeseen linkin, jonka kautta he pääsivät vastaamaan lomakkeeseen.

Aineiston keruumenetelmänä olen käyttänyt e-lomake verkkolomakeohjelmistoa, jonka avulla voi luoda erilaisia verkossa täytettäviä lomakkeita. Aineisto koostuu verkkolomakkeella kerätystä kyselystä, jossa on avoimia kysymyksiä (Liite 2). Liitteessä 3 ovat lomakkeen kysymykset tiivistetysti. Tampereen kaupungilla on noin 150 tukihenkilöä, jotka toimivat tukihenkilöinä joko sosiaalihuollon tai lastensuojelun asiakkaille. E-lomake on lähetetty noin 50 tukihenkilölle ja vastauksia on palautunut 40 kappaletta. Vastanneista tukihenkilöistä 29 oli naisia ja 11 miehiä. Tukihenkilöiden ikä jakautuu taulukon 1. mukaisesti. Vastanneista tukihenkilöistä aktiivisemmin tukihenkilötoiminnassa toimivat 18–35 -vuotiaat naiset. Miehet jakautuivat hyvin tasaisesti eri ikäryhmiin.

Taulukko 1. Vastanneiden tukihenkilöiden ikäjakauma

Vastaajat ovat jakautuneet melko tasaisesti siinä, miten pitkään ovat tehneet vapaaehtoistyötä (Taulukko 2). Osa vastanneista on tehnyt jo hyvin pitkään vapaaehtoistyötä eri järjestöissä. Yksi vastaaja on aloittanut vapaaehtoistyön jo 1970 -luvulla.

Taulukko 2. Vastanneiden tukihenkilöiden osallistuminen vapaaehtoistyöhön.

Pidän aineiston kokoa riittävänä, koska aineisto alkoi toistaa itseään. Uskallan väittää, että aineisto on tavoittanut saturaatiopisteen. Saturaatiosta voidaan puhua silloin, kun tietyt teemat toistuvat aineistossa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 89; Eskola & Suoranta 2000, 63). Uudet tapaukset eivät olisi enää tuottaneet tutkimuskysymysten kannalta uutta tietoa. Tutkimustulokset 5 -osiossa olen käyttänyt aineistosta valittuja sitaatteja, jotka olen numeroinut vastausjärjestyksessä ID1-40 väliltä. Tunnisteessa seuraavaksi on vastaajan sukupuoli N=nainen tai M=mies. Tämän jälkeen tunnisteessa on

vastaajan ikähaarukka. Esimerkiksi sitaatissa ”ID4M36-45” on kyse 36–45 -vuotiaasta miespuolisesta tukihenkilöstä, joka vastannut lomakkeeseen neljäntenä. Sitaattien tarkoituksena on havainnollistaa aineistosta löytyneitä teemoja ja herättää lukijassa luottamusta aineistoon.

Pro gradu -tutkielmani on laadullinen. Laadullinen tutkimisote soveltuu erityisen hyvin tutkimukseen silloin, kun ollaan kiinnostuneita tietyistä tapahtumista ja niissä mukana olleiden yksittäisten toimijoiden merkitysrakenteista. Laadullinen tutkimusote soveltuu myös silloin, kun halutaan selvittää tiettyjen tapauksien syyseuraussuhteista. (Metsämuuronen 2008, 14.) Pro gradu -tutkielmassa lähtökohtana on subjektiivisen todellisuuden kuvaaminen, jota yritetään kuvata mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Aineiston keräämiseen käytän kyselyn avovastauksia, joiden avulla pyrin selvittämään tukihenkilöiden kokemuksia. Tukihenkilön kokemuksia tarkastelen fenomenologisella otteella. Fenomenologiassa tutkitaan ihmisen kokemaa elämysmaailmaa kokemusten ja ymmärryksen kautta (Niikko 2003, 14). Fenomenologiassa pyritään saamaan esille tutkittavan välitön kokemus. Aineisto tulee kerätä niin, että vaikuttaisi mahdollisimman vähän tutkittavien kokemuksiin, joita he tuovat esille. Tutkittavien tulisi saada mahdollisimman vapaasti ja avoimessa ilmapiirissä tuoda esiin kokemuksiaan. Kysymysten tulisi olla avoimia ja strukturoimattomia. Kysymykset voidaan esittää kirjallisesti, mutta ongelmana voi olla se, ettei aihetta voi tarkentaa lisäkysymyksillä. (Virtanen 2006, 170.) Fenomenologisen tutkimuksen kohteena ovat merkitykset ja kokemukset. Kokemus on omakohtainen, subjektiivinen, aikaan sidonnainen, paikallinen, ainutlaatuinen ja ruumiillinen. (Suorsa 2011, 174.) Kokemuksen empiirinen tutkimus voi olla psyykkisessä tajunnan toiminnassa muodostuvien kokemusten tutkimista. Kokemuksen empiirisessä tutkimuksessa tutkijan on myös huomioitava oma tutkijan rooli toisella tavalla. Tutkijan on kyettävä erottamaan omat kokemuksensa suhteessa tutkittavien kokemuksiin. Näin on mahdollista ymmärtää uutta eli sitä mikä ei ole ollut tutkijan tiedossa ennen tutkimusta. (Perttula 2008, 133–134.) Kokemus voidaan käsitellä hyvin laajasti ihmisen kokemuksellisenä suhteena omaan todellisuuteensa, mikä syntyy kokemuksen ja vuorovaikutuksen ollessa keskenään vuorovaikutuksessa (Laine 2007, 29). Fenomenologiassa kokemus ymmärretään suhteena, mikä sisältää subjektin, toiminnan ja toiminnan kohteen eli merkityssuhteeksi (Perttula 2008, 119). Kokemus merkityksellistyy ihmisen elämäntilanteen ja ihmisen välillä. Todellisuuden sisältyessä elämäntilanteeseen, se saa merkityksen eli kytkös arkeen on kokemuksen edellytys. Tällä tavoin ihminen hahmottaa maailmaa merkityssuhteiden kautta. (Eskola & Suoranta 2000, 50.)

Pro gradu -tutkielmassani näen tukihenkilöiden kokemukset suhteena. Tässä tutkimuksessa kokemussuhde sisältää tukihenkilön, itse tukihenkilötoiminnan ja toiminnan kohteen vuorovaikutuksen.

Näiden vuorovaikutuksesta on syntynyt tukihenkilöiden kokemus tukihenkilötoiminnan merkityssuhteista. Tukihenkilöiden antamat merkitykset toiminnalle liittyvät taas heidän elämäntilanteisiin, aikaisempiin kokemuksiin ja kokemaansa arkeen omassa ympäristössä. Tukihenkilöiden vastauksista esiin tuli selkeästi se, miten jokin asia merkitsi toiselle enemmän kuin toiselle. Merkitysten arvojärjestykseen vaikuttaa tukihenkilöiden menneisyys, kokemukset ja vastaajan lähtökohdat.

Surveytä eli kyselyä voidaan käyttää kun halutaan tietää mitä ihminen ajattelee tai miksi hän toimii niin kuin toimii. Kyselyssä kaikki vastaajat saavat saman lomakkeen täytettäväksi. (Tuomi & Sarjajärvi 2009, 71–73.) Kyselyä pidetään menetelmänä parempana vaikeiden aiheiden käsittelyyn, koska tällöin vastaaja jää anonymiksi tutkimuksen toteuttajalle (Hirsjärvi & Hurme 2008, 35). Pro gradu -tutkielmassani kaikki vastanneet tukihenkilöt vastasivat samoihin kysymyksiin. Kyselylomake menetelmänä voi vaikuttaa vastausten autenttisuuteen positiivisesti, koska tutkija jää vastaajille anonymiksi. Vastaajat ovat ehkä näin ollen rohkeammin tuoneet omia kokemuksiaan esille. Aineiston keruumenetelmänä olen valinnut surveyn, koska tutkimuksen teon aikataulu on ollut erittäin tiivis ja halusin saada mahdollisimman paljon tukihenkilöiden kokemuksia mukaan tutkimukseen. Tässä tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin, vaan ymmärtämään tiettyä toimintaa, sen merkitystä ja kuvaamaan ilmiötä.

Pro gradu -tutkielmani aineiston analyysi on aineistolähtöinen. Aineistolähtöisessä analyysissä on kyse siitä, että tutkijan tulee kontrolloida, että analyysi tapahtuu aineiston tiedonantajien ehdoilla eikä tutkijan ennakoasenteiden kautta. Aineistolähtöisen laadullisen analyysi voidaan jakaa kolmeen eri vaiheeseen: aineiston pelkistäminen, aineiston ryhmittely ja teoreettisten käsitteiden luominen. Aineiston pelkistämisessä on kyse aineiston karsimisesta. Se voi olla tiivistämistä ja pilkkomista osiin. Pelkistämistä ohjaa tutkimustehtävä. Tämän jälkeen aineisto jaetaan ryhmiin, etsitään samankaltaisuuksia ja nimetään ne. Olennaisen tiedon kohdalla muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Käsitteitä yhdistellään ja näin saadaan vastattua tutkimuskysymyksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96, 108–112.) Laadullinen aineisto etenee aina tutkimusaineiston ehdoilla ja on hyvin keskeisessä asemassa (Virtanen 2006, 202). Syrjäläinen (1994) jakaa sisällönanalyysin seuraaviin vaiheisiin. Oman aineiston tulee tuntea ja ottaa haltuun keskeiset käsitteet. Aluksi aineisto sisäistetään ja muodostetaan kokonaiskuva aineistosta. Tämän jälkeen aineisto luokitellaan keskeisiksi teemoiksi. Teemojen kautta todetaan kuinka usein ne esiintyvät ja todetaan poikkeuksia. Näistä voidaan tehdä uusi luokittelu. Tämän jälkeen teemoja joko puolletaan ja horjutetaan aineiston pohjalta. Lopuksi teemoista tehdään tulkinta ja johtopäätökset. (Emt., 90.)

Olen valinnut pro gradu -tutkielman aineiston analyysimenetelmäksi teemoittelun. Teemoittelun vaarana on, että tutkija tuo esille teemoja, joita tekstissä ei ole. Syntyneitä teemoja tulee tarkastella siksi kriittisesti. (Moilanen & Räihä 2007, 55.) Aineistoista haetaan samankaltaisia ja toistuvia kokemuksia, joista muodostan teemoja. Laadullinen aineisto pilkotaan osiin ja pelkistetään erilaisiin ryhmiin. Tämän jälkeen tulee vertailla teemojen esiintymistä aineistossa. Ryhmittelyn jälkeen etsitään varsinaisia teemoja eli tiettyä teemaa kuvaavia näkemyksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.) Aineistosta on pyrittävä löytämään ja sen jälkeen eroteltava tutkimusongelman kannalta olennaiset aiheet (Eskola & Suoranta 2000, 174).

Olen lukenut aineiston kahteen kertaan huolellisesti läpi ja olen pyrkinyt muodostamaan siitä kokonaiskuvan. Olen jakanut aineiston tutkimuskysymysten mukaisesti kolmeen ryhmään; tukihenkilötoiminnan merkitys tukihenkilölle, tukihenkilötoiminnan merkitys tuetulle ja tukihenkilötoiminnan kehittäminen. Tämän jälkeen olen jaotellut tukihenkilöiden vastaukset kunkin ryhmän alle ja poistanut epäolennaisuuksia, tiivistänyt ja etsinyt samankaltaisuuksia. Olen myös rajannut osan aineistosta pois, koska se on ollut mielestäni erittäin runsas. Olen yhdistellyt eri käsitteitä, joista olen muodostanut oman kategorian eli teeman. Teemojen avulla pyrin vastaamaan tutkimuskysymyksiini.

5 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä osiossa esittelen tukihenkilöiden kokemukset tukihenkilötoiminnasta ja heidän kokemuksiaan tukihenkilötoiminnan kehittämistä. Analyysi on muodostettu aineistolähtöisesti. Tutkimuksen pääpaino on aineistossa ja olen rakentanut teoriaa aineistosta käsin. Olen peilannut tutkimustuloksiani kirjallisuuteen vasta valmiiden tuloksien pohjalta. Olen jakanut tutkimustulokset kolmeen yläotsikkoon tutkimuskysymysten mukaisesti tukihenkilöiden kokemukset tukihenkilötoiminnasta, tukihenkilöiden kokemukset tukihenkilötoiminnan merkityksestä tuetuille ja tukihenkilötoiminnan kehittäminen.

5.1 Tukihenkilöiden kokemukset tukihenkilötoiminnasta

5.1.1 Tukihenkilöksi ryhtyminen

Tukihenkilöistä suurin osa on saanut tiedon Tampereen kaupungin tukihenkilötoiminnasta median välityksellä, kuten aikakauslehtien ja opiskelijajärjestön sähköpostin kautta. Osa on oman kiinnostuksen vuoksi ottanut itse selvää Tampereen alueen tukihenkilötoiminnasta. Tukihenkilöistä moni toi esille, että tukihenkilötoiminnan tulisi enemmän näkyvillä ja tieto helpommin saatavilla. Tukihenkilöksi ryhtyminen ei ole ollut nopea päätös, vaan tukihenkilöt olivat pitkään harkinneet lähtevätkö toimintaan mukaan. Toivasen (2015) mukaan Tampereen kaupungin tukihenkilötoimintaan sopii tavallinen, luotettava ja turvallinen aikuinen, jonka oma elämä on tasapainossa. Tukihenkilön tulisi sitoutua toimintaan vähintään vuodeksi. Tampereen kaupunki tarkastaa jokaisen tukihenkilön rikosrekisteriotteen. Tampereen tukihenkilötoiminnan tukihenkilöiden polku alkaa koulutuksella. Koulutuksessa kerrotaan tehtävästä, säädöksistä ja käytännöistä. Koulutus on kaksipäiväinen ja se järjestetään kaksi kertaa vuodessa. Perehdytystä voi saada myös erikseen nopeuttaakseen tukihenkilöksi ryhtymistä, mikäli seuraavaan koulutukseen on aikaa. Koulutuksen jälkeen tukihenkilöksi haluava käy keskustelun vielä sosiaalityöntekijän kanssa, joka arvioi soveltuuko hakija tukihenkilötoimintaan. (Emt., 2015.)

Tukihenkilöiltä kysyttiin miten he ovat päätyneet tukihenkilöiksi. Tukihenkilöksi ryhtymiseen johtaneet syyt ovat olleet tukihenkilöille hyvin moninaisia. Useampi mainitsi enemmän kuin yhden syyn tukihenkilöksi ryhtymiselle. Motiivit tukihenkilöksi ryhtymiselle jakautuivat kahteen päämotiiviin **ulkoisiin tekijöihin** ja **sisäisiin tekijöihin**. Olen jakanut tukihenkilöksi ryhtymisen motiivit neljään teemaan **elämäntilanne, oma elämänhistoria, toiminnan merkityksellisyys ja haluun**

auttaa. Tukihenkilöksi ryhtymisen toistuvien motiivien on halu auttaa muita, jonka ympärille kietoutuivat muut motiivit.

Oma elämäntilanne

Elämäntilanne -teema sijoittuu ulkoisiin tekijöihin. Tukihenkilöt kokivat oman elämäntilanteensa otolliseksi ajankohdaksi heidän elämässään auttaa muita. Elämäntilanne on suurimmalla osalla tukihenkilöistä ollut luonnollinen siirtymä elämässä johonkin tiettyyn vaiheeseen, mihin tukihenkilö ei itse ole voinut vaikuttaa. Osalla tukihenkilöistä oli paljon vapaa-aikaa opiskelujen, perheittömyyden, omien lasten itsenäistymisen, sairauden, eläköitymisen tai työttömyyden vuoksi. Tukihenkilötoiminta nähtiin toimintana, mikä toi sisältöä ja aktiivisuutta elämään.

”Olin tovin työttömänä, mutten kuitenkaan halunnut jäädä toimeettomana sohvalle makaamaan. Aamulehdessä oli ilmoitus ja menin koulutukseen.” (ID37N36-45)

”Omien lasten lähdettyä maailmalle on jäänyt aikaa kauan mietittyyn juttuun. Näin aamulehdessä kutsun koulutukseen ja ajattelin, että joku lapsi saattaisi hyötyä seurastani.” (ID9N56-65)

Toiminnan merkityksellisyys

Toiminnan merkityksellisyys -teema sijoittuu ulkoisiin tekijöihin. Tukihenkilöt olivat huolissaan lapsiperheiden ja lasten hyvinvoinnista. Tulkitsin tukihenkilöiden huolta myös siten, että he kokivat tukihenkilötoiminnan myös siksi tärkeäksi ja merkitykselliseksi toiminnaksi, mihin haluttiin ryhtyä ja sitoutua.

”Minulla on tässä elämäntilanteessa paljon vapaa-aikaa, jonka haluan käyttää muiden auttamiseksi. Erityisesti lapsiperheiden hyvinvointi huolestuttaa, joten oli luonnollista ryhtyä lapsen tukihenkilöksi...” (ID1N26-35)

”Jouduttuani vuoden 2015 alussa työttömäksi, alkoi olla aikaa ja kaipasi merkityksellistä tekemistä.” (ID5M56-65)

Oma elämänhistoria

Oma elämänhistoria -teema sijoittuu sisäisiin tekijöihin. Elämänhistorialla tarkoitan sitä, mitä tukihenkilöt ovat kertoneet omasta tähän astisesta elämästään ja sen vaikutuksista päätökseen ryhtyä tukihenkilöksi. Osalla vapaaehtoistyö on ollut osana elämää jo lapsuudesta saakka ja siitä oli muodostunut toimintamalli, mikä oli opittu omilta vanhemmilta, isovanhemmilta tai sukulaisilta. Yhtenä motiivina tukihenkilöt mainitsivat omat lapsuuden positiiviset ja negatiiviset kokemukset. Oma lapsuus koettiin niin hyvänä, että he halusivat sen vuoksi tehdä jotain hyvää muille tai sitten tukihenkilö olisi kaivannut omaan lapsuuteen tukihenkilön kaltaista aikuista. Tukihenkilöt mainitsivat myös tukihenkilöksi ryhtymisen syiksi sen, että on elänyt omaa lapsuuttaan esimerkiksi ilman isää tai ilman isosiskoa ja kokivat tällä tavoin auttavan muita olemalle lapselle ”isänkorvike” tai ”isosisko”.

”Olen tehnyt vapaaehtoistyötä lapsesta asti. Olin peruskoulussa tukioppilaana, tähän tehtävään koulutusta antoi SPR. Esimerkki on tullut omilta isovanhemmilta. Tekivät paljon vapaaehtoistyötä ja ottivat minut mukaan. Olen ollut SPR:n ja Pelastakaa Lapset ry:n toiminnassa. Tiesin tukihenkilötoiminnasta ja nyt elämäntilanteeni mahdollisti tehtävään ryhtymisen.”(ID4N36-45)

”Halusin olla avuksi. Omat lapsuuden kokemukset vaikuttivat, olisin ehkä tarvinnut aikuista miesmallia elämäni, vaikka omakin isä oli olemassa. Tampereen mainos osui sitten silmään.”(ID11M36-45)

Halu auttaa

Halu auttaa sijoittuu sisäisiin tekijöihin. Halu auttaa on päämotiivi, koska yli puolet tukihenkilöistä toi esille halun auttaa lapsia ja nuoria. Tukihenkilö kokivat kiinnostusta toimintaa kohtaan ja kokivat, että tukihenkilöitä tulisi olla saatavilla helpommin ja jokaiselle tarvitsevalle. Tampereen kaupungin tukihenkilön voi saada 7-17 -vuotias lapsi tai nuori, joka tarvitsee elämäntilanteensa vuoksi ulkopuolista aikuista ystävää (Toivanen 2015.) Tukihenkilöiden kokemuksena oli se, että pienellä panostuksella voi tehdä toiselle niin paljon hyvää ja merkityksellistä. Tukihenkilöiden halu auttaa oli pyyteetöntä ja epäitsekästä. Halu auttaa oli näin ollen luonteeltaan altruistista, mutta tukisuhteesta saatiin myös paljon itselleen takaisin. Tukihenkilöiden motiiveista esiin tuli se, että tukihenkilöt halusivat tehdä jotain hyödyllistä, arvokasta ja kokivat itsensä samalla tarpeelliseksi. Toivanen mai-

nitsee Tampereen kaupungin verkkosivujen artikkelissaan (2015) tukihenkilöksi ryhtymisen tärkeimmäksi motiiviksi halun auttaa, tukea lasta ja antaa hänelle omaa aikaansa.

”Halusin olla jollekin lapselle tukena ja niin ilmoittauduin kurssille, jonka myötä sain tuettavan kaupungin sos.toimesta.”(ID6N46-55)

”Itselläni on nuorempia sisarusia, mutta asuvat muualla joten näin, että tämä olisi hyvä tapaa päästä purkamaan omaa ”isosiskon” tarvetta. Tietysti auttaminen ylipäättään, sillä että antaa toiselle vain omaa aikaa tuntuu niin helpolta ja vaivattomalta...”
(ID12N18-25)

5.1.2 Varmat ja epävarmat auttajat

Tukihenkilöiltä kysyttiin kokivatko he pystyvänsä auttamaan tuettua. Tukihenkilöistä 26 vastasi pystyvänsä auttamaan tuettuja ja olivat **varmoja auttajia**. Tukihenkilöt kokivat pystyvänsä auttamaan asioissa, jotka olivat samankaltaisia asioita kuin missä kokivat olevansa hyödyksi tuetuille. Tukisuhteen hyödyistä kerron osiossa 6.2. Tukihenkilöt kokivat olevansa avuksi **arkisissa asioissa**. Arkisiin asioihin yhdistän muun muassa koulun, kotiaskareet, harrastukset, ruoan laitto, uudet tilanteet ja kaverisuhteet. Tukihenkilöt antavat oman panoksensa tukisuhteeseen omien kokemuksien ja oman persoonan kautta. Näin ollen näen heidän olevan yhteydessä hyvin tiiviisti tuetun arjessa omana persoonanaan ja auttavan nimenomaan tuetun arkeen liittyvissä asioissa. Varmat auttajat kokivat myös auttavansa pelkällä läsnäolollaan tuettuaan. Se, että on olemassa tuettua varten.

”Konkreettisesti joskus läksyjen teossa, mutta luulisin, että autan parhaiten olemalla olemassa hänen elämässään. Vaikka omaa isää ei ole, niin uskoisin, että minun olemassaoloni tuo turvallisuutta.” (ID11M36-45)

”Pystyn auttamaan niinä päivinä kun tapaamme että hän suorittaa koulutehtävänsä. Opetan hänelle suomalaisen kulttuurin tapoja. Olen saanut hänet jo hieman peremmin järjestämään tavaroita myös kotona (äidin kommentti).” (ID13N65-)

Tukihenkilöistä neljä vastasi, että he eivät pysty auttamaan tuettua ja tukihenkilöistä 10 vastaajaa olivat epävarmoja siitä pystyvätkö he auttamaan tuettuja. Olen nimennyt heidät **epävarmoiksi auttajiksi**. Olen jakanut esteet auttamiselle kolmeen teemaan; **suunnitelmallisuuden puuttuminen,**

tuetun motivaation puuttuminen tai tuetun haastavuus. Epävarmoista auttajista suurin osa toi esille sen, että he eivät tienneet mihin tarkoitukseen tukihenkilö oli tuetulle osoitettu tai tulisiko tukihenkilön kiinnittää tuetun kanssa johonkin tiettyyn asiaan huomiota tukisuhteen aikana. Hyvin moni epävarmoista auttajista koki, että he eivät tienneet mitään tuetun perheen tai tuetun tilanteesta tai ongelmista, mikä tukihenkilöiden mukaan vaikeutti tukisuhteen muodostamista. Osa koki myös tapaamisten vähäisyyden estävän auttamista tai jos, tuettu ei ollut motivoitunut tapaamisiin. Auttamista estivät myös tilanteet, joissa tuetun vanhemmat vastustavat tukihenkilöä ja tämä vaikutti osaltaan tuetun suhtautumiseen tukihenkilöön. Tukihenkilö saattoi myös kokea tuetun erityispiirteen niin haastavaksi, ettei osannut omilla tiedoilla auttaa tuettua. Epävarmat auttajat toivat myös esille, että oli myös tilanteita mihin he eivät voineet vaikuttaa kuten kodin tilanteeseen, vanhempien raha- huoliin tai tuetun kokemaan toisen vanhemman ikävään.

”En koe että olen millään tavalla voinut auttaa tuettua. On vaikea kuvailla miksi en ole pystynyt, mutta suurin syy on ehkä se että suhteemme on jäänyt hyvin pintapuoliseksi. Perheen sisällä on vastustusta tukisuhdetta kohtaan, mikä varmasti vaikuttaa tuetun suhtautumiseen tukihenkilöön.” (ID10N26-35)

”Minun on ollut vaikea itse havaita, miksi tälle lapselle on annettu tukihenkilö. Olen lapsen vanhemmalta kuullut, että lapsi kaipaa huomiota, jolloin hänellä on oma aikuisen... Kun lapsi kertoo hyvin vähän asioistaan, on vaikea tietää, mitä lisää voisi tehdä, mistä puhua.” (ID9N56-65)

5.1.3 Tukihenkilöiden motivaatio

Tukihenkilöiltä kysyttiin mikä motivoi heitä jatkamaan tukihenkilötoiminnassa. Yksi tukihenkilö kertoi, että hän ei ole tällä hetkellä motivoitunut jatkamaan tukihenkilötoiminnassa. Loput tukihenkilöt mainitsivat useamman kuin yhden syyn jatkaa tukihenkilötoiminnassa. Olen jakanut tukihenkilöiden syyt jatkaa tukihenkilötoiminnassa kahteen pääteemaan. Tukihenkilön **henkilökohtaiset syyt** ja **tuetusta johtuvat syyt**.

Henkilökohtaiset syyt

Tukihenkilön henkilökohtaiset syyt olen jakanut kolmeen teemaan **halu auttaa, positiivisuus ja vastavuoroisuus**. Tukihenkilöiden pääteema jatkaa tukihenkilötoiminnassa oli halu auttaa, koska

suurin osa tukihenkilöistä mainitsi halun auttaa motiivikseen jatkaa tukihenkilötoiminnassa. Tukihenkilöille tukihenkilötoiminta toi hyvää mieltä, iloa eli toiminta vaikutti heidän elämäänsä positiivisella tavalla. Tukihenkilöt toivat esille, että niin pienellä panostuksella voi tehdä niin paljon hyvää. Syyt jatkamiselle eivät olleet ainoastaan altruistisia, vaan tukihenkilöt saivat myös itse vastavuoroisesti toiminnasta jotain itselleen. Tukihenkilötoiminta oli tukihenkilöiden mukaan merkityksellistä toimintaa, mikä toi tukihenkilöille sisältöä, uusia näkökulmia ja aktiviteettia elämään. Tukihenkilöistä nousi esiin sitoutuneisuus toimintaan. Alla oleva tukihenkilön sitaatti ID17N18-25 kertoo, miten tukihenkilö kokee olevansa vastuussa lapselle, koska on luvannut olla hänen elämässään. Tukihenkilö kokisi tukisuhteen lopettamisen lapsen hylkäämiseenä. Tukisuhde oli parhaimmillaan vastavuoroinen suhde, josta tukihenkilö myös sai uusia kokemuksia ja näkökulmia. Tukihenkilö koki myös olonsa tärkeäksi ja hyödylliseksi ollessaan mukana merkityksellisessä toiminnassa. Tukihenkilötoimintaa pidettiin hyvänä ajanvietteenä, mikä toi positiivisia ja onnistumisen kokemuksia elämään. Myös tuetun ja tuetun perheen antama palaute pidettiin tärkeänä motivoivana tekijänä tukihenkilötoiminnassa jatkamiselle.

”Antanut uutta sisältöä ja vaihtelua. Olen saanut siirtää elämäkokemustani nuorelle henkilölle ja saanut häneltä monikulttuurisuuden ymmärtämystä lisää.” (ID13N65-)

”Koen olevani vastuussa lapselle, sillä olen luvannut olla hänen elämässään enkä voisi häntä hylätä, kun hän selvästi haluaa olla minun kanssaan. Tukihenkilötoiminnasta saa sisältöä omaan elämään – se on oikeastaan monesti hauskaa. Lapsen positiiviset kommentit ja selvä viihtyminen motivoivat eniten.” (ID17N18-25)

”Muut tukihenkilöt ja hommasta saatu yltiöpositiivinen palaute ja tietysti lapsen itsensä takia, tukilapsi pitää minua haluttuna seurana, se riittää.” (ID25:N26-35)

Tuetusta johtuvat syyt

Suurin osa tukihenkilöistä mainitsee motivaation tukihenkilötoiminnassa jatkamiselle tulevan itse tuetusta. Olen jakanut tuetusta johtuvat syyt **sitoutumiseen ja kiintymykseen**. Tukihenkilöt ovat hyvin sitoutuneita tukihenkilötoimintaan. Tukihenkilöt mainitsevat syiksi tuetussa näkyvän ilon ja tuetun hyvän olon, mikä lisäsi tukihenkilön sitoutumista tukisuhteeseen. Tulkitsin tukihenkilöiden sitoutumisen tukihenkilötoimintaan olevan suuremmaksi osaksi lähtöisin tuetusta itsestään ja siitä, miten hyvin tukisuhde on onnistunut. Tukihenkilöt tiesivät olevansa tärkeitä tuetuille, koska tuetuil-

la oli tarve tukihenkilölle ja halusivat siksi myös jatkaa tukihenkilötoiminnassa. Tukihenkilöt haluavat seurata tukihenkilön kasvua ja kehittymistä. Osalla tukihenkilöistä on muodostunut hyvin läheinen suhde tuettuun ja tuettua kohtaan tuntema kiintymys mainittiin myös yhdeksi syyksi.

”Kokemus että olen tärkeä lapselle. On hyvä että lapsella on perheen ulkopuolinen aikuinen ystävänä jolle kertoa asioista. Usein helpompi on kertoa muulle kuin omille vanhemmilleen mieltä painavista asioista. Tämän soisin kaikille lapsille, en vain ”erityisperheille.”(ID6N46-55)

”Uteliaisuus ja mielenkiinto nuorta kohtaa. Ilo nähdä kasvua ja kehitystä. Tällaisen tärkeän tehtävän kanssa tuntee itsensä myös tärkeäksi.” (ID8N56-65)

5.1.4 Tukihenkilötoiminnan vaikutus tukihenkilöön

Tukihenkilöiltä kysyttiin miten tukihenkilötoiminta on vaikuttanut heidän elämäänsä. Kaksi tukihenkilöä vastasi, että se ei ole vaikuttanut heidän elämäänsä millään tavalla. Yksi tukihenkilö koki tukihenkilötoiminnan tuoneen elämäänsä stressiä ja huonoa omaatuntoa. Loput tukihenkilöt kokivat tukihenkilötoiminnan vaikuttaneen heidän elämäänsä positiivisesti. Olen jakanut tukihenkilöiden positiiviset kokemukset tukihenkilötoiminnan vaikutuksesta kolmeen teemaan; **verkostot, kokemukset ja näkökulmat**.

Verkostot sekä kokemukset

Tukihenkilöt kokivat, että he saivat tukihenkilötoiminnan kautta uusia ystäviä ja kokivat sen tavaksi verkostoitua ja kuulua johonkin. Uusilla ystävillä tukihenkilöt tarkoittivat muita tukihenkilöitä, tuetuja ja heidän perheitään.

”Elämään on tullut yksi tärkeä ihminen lisää sekä hänen perheensä. Saa uusia näkökulmia asioihin ja tulee käytyä tapahtumissa, joissa ehkä tulisi muuten käytyä.” (ID4N36-45)

”Olen saanut uusia ystäviä, mukaan lukien tukimuksuni.” (ID25N26-35)

Tukihenkilöt kokivat saavansa uusia kokemuksia osallistumalla tukihenkilötoimintaan ja tuetun kanssa erilaisiin konkreettisiin tekemisiin. Tilanteet eivät olleet ainoastaan tuetulle uusia, vaan tukihenkilöt saivat samalla myös kokea jotakin uutta ja mielekästä yhdessä tuetun kanssa.

”Se on tuonut uusia hauskoja kokemuksia tuettavan kanssa ja antaa lisäksi yhden uuden syyn arvostaa olemassaoloani.”(ID1N26-35)

”Olen ensinnäkin leiponut, luistellut ja ulkoillut enemmän. Lapsen seurassa tulee aktivoituttua. Lisäksi koen, että silmäni ovat avautuneet näkemään, miten erilaisista olosuhteista ihmiset tulevat. Ehkä myös ymmärrän erilaisia ihmisiä paremmin. Olen nähnyt sen trendikkään kuplani ulkopuolelle.” (ID17N18-25)

Näkökulmat

Tukihenkilöistä hyvin moni koki saavansa uusia näkökulmia elämään. Uudet näkökulmat tarkoittivat ymmärrystä erilaisia ihmisiä, nuoria ja perheitä kohtaan. Tukihenkilötoiminta lisäsi myös heidän tietoisuuttaan erilaisia ihmisiä kohtaan. He kokivat oppineensa uusia asioita ja puolia itsestään, ja saaneen uusia näkökulmia elämään. Tukihenkilöt kokivat henkistä kasvua tukihenkilötoiminnan lomassa. Ennen kaikkea tukihenkilötoiminta toi tukihenkilöille hyvän ja positiivisemmän mielen. Tukihenkilöt kokivat itsensä myös tarpeelliseksi ja hyödylliseksi ja hyvän tekeminen toi myös tietynlaista arvostusta.

”Tuo mukavia kiinnekohtia muuten suht tapahtumaköyhään arkeen. Työtön vajoaa helposti arvottomuuden tunteeseen. Tästä tulee sitä merkityksellisyyden tuntua.” (ID5M56-65)

”Olen saanut kannustusta ja jossain määrin arvostusta siitä että ole ko. toiminnassa mukana. se tuntuu tietysti hyvältä ja antaa itselle positiivisia tunteita.” (ID18M56-65)

”Tutustuminen tuettaviin on avannut ja avartanut ajatuksiani. Olen tullut tietoiseksi erilaisista ihmisistä.”(ID30M46-55)

5.2 Tukihenkilöiden kokemukset tukihenkilötoiminnan merkityksestä tuetuille

5.2.1 Tukisuhteen hyöty tuetulle

Tukihenkilöiltä kysyttiin minkälaisissa tilanteissa he kokevat tukihenkilöstä olleen hyötyä tuetuille? Tukihenkilöistä jokainen koki olleensa jollain tavalla hyödyksi ja mainitsivat enemmän kuin yhden tavan. Olen jakanut tukisuhteesta koetut hyödyt kolmeen teemaan; **toiminnan kautta tullut hyöty, keskustelemisen ja kuuntelemisen kautta tullut hyöty ja muu hyöty**. Tukihenkilöt kokivat tukihenkilötoiminnan tuetulle hyödylliseksi ennen kaikkea arjessa mukana olemisessa, joko toiminnan, kuuntelemisen tai keskustelun kautta. Se mitä tuetun kanssa tapaamisilla tehdään, määrittelee hyvin paljon tukisuhteen laatua. Tukihenkilöt kertoivat vastauksissaan tuetun ja tukihenkilön ”mätsäämisestä”, millä he tarkoittavat oikean tukihenkilön löytymistä tuetuille. Tukihenkilöt toivoivat, että ”mätsääminen” olisi joissakin tilanteissa ollut nopeampaa, olisi enemmän yhteisiä mielenkiinnon kohteita tai tuetulle olisi sopinut enemmän esimerkiksi miespuolinen tukihenkilö. Olen tulkinut tukihenkilöiden vastauksista tukisuhteen olevan kiinteästi kytköksissä tuetun arkeen ja omaan toimintaympäristöön ja arjen lomassa tekemällä ja keskustelemalla auttamaan tuettua.

Toiminnan kautta tullut hyöty

Tukihenkilöt osallistuivat tuetun arkeen ja opettelivat sitä kautta uusia asioita tuetun kanssa. Arjessa yhdessä tekeminen ja oleminen jakautui hyvin monenlaisiin aktiviteetteihin. Tukihenkilöt kokivat toiminnan kautta tuovan uusia kokemuksia tuetuille erilaisiin tilanteisiin ja ympäristöihin tutustumalla. Yhteiset kiinnostuksen kohteet korostuivat toiminnallisessa tukisuhteessa. Toiminnallisissa tukisuhteissa ei kuitenkaan keskitytty pelkästään vain tekemään jotain, vaan mukana oli hyvin paljon myös keskustelua. Toiminnan lomassa tutustuminen ja vakavistakin aiheista keskusteleminen koettiin tällä tavalla helpommaksi. Tukihenkilöt kokivat olevansa avuksi motivoimalla kouluun liittyvissä asioissa ja auttamalla läksyissä. Tukihenkilöt saattoivat ottaa mukaan myös tuetun kaverit ja tätä kautta kokivat olevansa avuksi sosiaalisiin suhteisiin ja sosiaalisiin taitoihin, ja luomaan uusia ihmissuhteita lapselle. Tukihenkilöt korostivat tuetun hyötyvän siitä, että myös yhdessä tekeminen on kiireetöntä, tukihenkilö on läsnä ja vain tuettua varten. Tuetun koettiin hyötyvän uusista kokemuksista ja ympäristöistä muun muassa urheilutapahtumat, yhdessä harrastaminen, kalastus, retkeily, leipominen, ruoan laittaminen, elokuvissa ja museoissa käyminen, lähikuntiin tutustuminen ja moottoripyöräretket. Tukihenkilöt kokivat tuovansa tuetulle uusien kokemusten myötä taitojen opettelemista ja uusien tilanteiden harjoittelemista.

”Liikunta on yhteinen nimittäjäamme eli tavatessamme harrastamme uintia, sulkapalloa, kuntosalia yms.. Kannustan ja kehuon onnistumisissa ja tuen suunnitelmissa, keskustelemme kaikesta ja pidämme hauskaa.” (ID6N46-55)

”En koe olevani varsinaisesti auttamistyössä, vietän aikaa lapsen kanssa erilaisten harrastusten ja toiminnan parissa. Keskustelen asioista, koulusta jne.”(ID6N46-55)

Keskustelemisen ja kuuntelemisen kautta tullut hyöty

Auttamisen keinoina koettiin keskusteleminen ja kuunteleminen. Tukihenkilöt käyttivät omaa elämänhistoriaa ja kokemuksiaan hyödyksi tukisuhteen rakentamiselle. Keskusteleminen ja kuunteleminen koettiin hyvin tärkeäksi auttamismenetelmäksi tukisuhteessa. Hyvään keskusteluun kuuluu myös aito ja kiinnostunut läsnäolo, mitä usea tukihenkilö korostivat. Keskusteluissa tuli esille tuetun kehuminen, motivoiminen ja tukeminen sanallisesti. Tukisuhteessa keskusteltiin niin toiminnan lomassa, mutta keskustelulle varattiin myös oma aikansa. Tukihenkilöä pidettiin yhtenä kuuntelevana aikuisena. Vastaajan ID25N26-35 mukaan kuunteleminen tapahtuu tekemisen lomassa, jolloin tukihenkilö pyrkii huomioimaan lapsen läsnäolollaan.

”Tukihenkilö on lapselle yksi kuunteleva ihminen lisää. Voi olla, että lapsella ei syystä tai toisesta ole elämässään tarpeeksi ihmisiä, jotka olisivat kiinnostuneita hänen elämästään tai ajatuksistaan tai joilla olisi hänelle aikaa. Tällöin on hyödyllistä, jos tukihenkilö voi toimia tällaisena luotettavana aikuisena.” (ID17N18-25)

”Läsnäolo, kuunteleminen, asioiden opettaminen (käyttäytyminen, arkiset toimet), koulujuttujen tukeminen(läksyissä auttaminen), uusien kokemusten tarjoaminen. Ystävyyys. Lapsen itsetunto vahvistuu, lapsi saa uusia kokemuksia ja tunteen siitä, että tulee huomioduksi.”(ID25N26-35)

Muu hyöty

Muu hyöty -teema koostuu monista eri maininnoista, joilla ei ole yhteistä nimittäjää. Tukihenkilöt mainitsivat hyödylliseksi sen, että antoivat omaa aikaansa tuetulle. Tuetut painottivat ajan antamisen tärkeyttä niin tutustumisvaiheessa kuin luottamuksen luomisessa. Tukihenkilöt nimesivät itselleen monta erilaista roolia kuten neuvonantaja, normaali aikuinen, turvallinen aikuinen, luotettava aikuinen, aikuinen ystävä, isosisko, miehenmalli ja isänkorvike. Tukihenkilöä pidettiin kuitenkin

enimmäkseen luotettavana aikuisena, joka muuttui tukisuhteen edetessä aikuiseksi ystäväksi. Tukihenkilön rooli saattoi vaihdella eri tilanteissa, tai tukihenkilön roolista oli muodostunut jo vakiintunut kuten ”isosisko” tai ”miehenmalli”. Neuvonantajana roolissa keskustelun kautta lähdettiin etsimään ratkaisuja asioihin, purkamaan ikäviä asioita tai sitten neuvot saattoivat liittyä uusien ihmisten suhteiden luomiseen.

”Olla luotettava aikuinen joka jaksaa tuettavan kanssa harrastaa, joka pitää lupauksensa ja jolle saa puhua omista asioistaan.” (ID26N46-55)

”Näyttämällä esimerkkiä elämästä. Näyttämällä että on vaihtoehtoja ettei elämä ole mustavalkoista. Neuvomaan vaikeissa tilanteissa ja kertomaan omalla tarinalla asioita. Ehkä kannustamaan oikeisiin ratkaisuihin ja tukemaan tuettavan omia ajatuksia, välillä nuoret ovat hyvin epävarmoja omista tunteistaan ja ajatuksistaan.”(ID12N18-25)

Tukihenkilöt toivat esille tuetun itsetunnon ja positiivisen minäkuvan kehittymisen tukisuhteen myötä. Itsetuntoa pyrittiin vahvistamaan. Tukihenkilö koki olevansa hyödyksi innostamalla, olemalla kiinnostunut, kehumalla, motivoimalla, rohkaisemalla tuettua. Tukihenkilöt olivat tuettavan tukena tuettavan elämässä tapahtuviin muutostilanteisiin. Tulevaisuudesta keskustelut ja suunnitelmat olivat myös mukana keskusteluissa.

”Auttaa nuorta kasvamaan, löytämään oman polkunsä. On kuuntelijana ja keskustelijana nuoren elämässä. Tuo nuoren elämään yhden aikuisen roolimallin lisää. Auttaa koulunkäynnissä, motivoi ja innostaa. Mahdollistaa uusia kokemuksia...”(ID4N36-45)

Tukisuhde koettiin myös hyödylliseksi niihin tilanteisiin, kun tuettavalla on vaikeaa kotona. Tukihenkilö oli tällöin tuettavan perheen ulkopuolinen henkilö, jolle tuettu saattoi kertoa asioistaan. Joissakin tilanteissa tukihenkilöt pyrkivät myös täyttämään vanhempien puuttuvia resursseja. Tuetuille koetun hyödyn lisäksi hyvin tukihenkilöistä mainitsi tukihenkilötoiminnan hyödyn ulottuvan myös tuettavan vanhempiin hengähdystaukuna tai oman ajan saamisena. Osa tukihenkilöistä koki, että heille oli muodostunut hyvin läheinen suhde tuettavan perheeseen ja tuettavaan. Osa tukisuhdeissa oli kulkenut pitkän taipaleen ja siitä oli muodostunut hyvin läheinen ja tiivis suhde. Tuettavaa

kohtaan koettiin läheisyyttä ja hellyyttä. Kosketus koettiin hyödylliseksi joissakin tilanteissa tuetuille kuten halaaminen tai kädestä pitäminen.

”...vanhemmat ovat kiittäneet minua, että olen antanut heille hengähdystaukoja olemalla nuoren kanssa.”(ID15N46-55)

”...pojasta on tullut kuin oma, rakas. Tuon haastavan murrosiän(kiukuttelut ja hais-tattelut, rajojen testailut) ohitettuumme suhteemme on syventynyt ja muodostunut mut-kattomaksi.” (ID6N46-55)

”Luotettavan suhteen syntymisen esim. alussa emme halanneet, nyt halaamme kun läh-demme koteihin, ensimmäinen kerta kun tukilapseni halasi oli hieno!” (ID33N18-25)

5.2.2 Tuettujen antama palaute

Tukihenkilöiltä kysyttiin, minkälaista palautetta he ovat saaneet tuetuilta? Vain muutama tukihenkilöstä koki, ettei ole saanut tukihenkilönä toimimisesta ollenkaan palautetta tuetulta tai siitä ei ole tuetun kanssa keskusteltu. Tukihenkilöt olivat kuitenkin sitä mieltä, että he saivat liian vähän palautetta. Tukihenkilöistä yksi toi esille negatiivisena palautteena sen, että tuettu ei aina saavu tapaamiselle, mutta tukisuhde jatkuu siitä huolimatta. Muut tukihenkilöt kokivat palautteen positiiviseksi. Olen jakanut tukihenkilöiden kokeman palautteen kahteen teemaan; **tulkittu palaute ja konkreettinen palaute**.

Tulkittu palaute

Tukihenkilöt kokivat, että tuetuista ilmenee heidän tukisuhteensa hyödyllisyys välillisesti muun toiminnan lomassa eli he tulkitsivat tuetun käyttäytymisen osaksi palautetta. Tukihenkilöt tulkitsivat tietyt puheet, eleet tai teot palautteeksi eli palaute ei ollut suoraa. Tukihenkilöistä suurin osa toi esille palautteena sen, että tuetut olivat innokkaita osallistumaan tapaamisiin. Tukihenkilöt kokivat palautteeksi myös sen, että tuettu oli avautunut heille asioistaan ja osallistui innokkaasti keskusteluun. Tukihenkilöt osasivat tulkita tuetusta milloin tuettu viihtyi tai oli tyytyväinen, ja se tulkittiin palautteeksi. Osa tukihenkilöistä toi esille palautteena tuetun hymyn ja iloisuuden.

”Tukihenkilöni(tuettu)ei palautetta jakele mutta näen ilmeestä milloin kaikki on hyvin ja mistä hän pitää.” (ID3M56-65)

”Innostus on havaittavaa. On malttamattomana passissa kadun varrella kun haen. Tohkeissaan kalasaaliista. Rankkaa tapaamiskertoja... Sanallista palautetta ei niinkään, paitsi että kyselee aina välillä että ”muistatkos silloin kun...”, eli on jäänyt mieleen positiivisia kokemuksia.” (ID5M56-65)

Konkreettinen palaute

Konkreettisena palautteena tukihenkilöt toivat esille tuetun puheet siitä, että tukisuhdetta ei saanut lopettaa tai tapaamisella oli ollut kivaa. Osalla tukihenkilöistä ja tuetuilla oli ollut keskusteluita tukisuhteesta ja tukisuhdetta oli pohdittu yhdessä. Tukihenkilöt mainitsivat positiiviseksi palautteeksi sen, että tuetut toivoivat enemmän tapaamisia tukihenkilön kanssa. Tukihenkilöt toivat esille, että tuetut ovat kertoneet heille luottavansa heihin ja kertomalla, että on ihanaa olla tukihenkilön kanssa tai tukihenkilö on heille kuin sisko. Osa tuetuista oli myös kiittänyt tukihenkilöä. Muutama tukihenkilöistä oli saanut tuetuilta isänpäiväkortin tai joulukortin, mitä arvostettiin ja koettiin myös palautteena. Osalle tukihenkilöistä palautteen antoi tuetun perhe ja se oli suurempaa palautetta. Vanhempien palaute oli positiivista ja he kertoivat tukihenkilöstä olleen apua ja he olivat kiitollisia tukihenkilöstä.

”Lapsi on sanonut minulle, että voi luottaa minuun ja että olen hänelle kuin sisko.” (ID17N18-25)

”Vuosi meidän yhteisen tukihenkilösuhteen jälkeen pidettiin yhteispalaveri, jolloin kysyttiin molempien osapuolten halukkuutta jatkaa tukisuhdetta. Ja sain varauksettoman palautteen sekä tuettavalta että vanhemmilta jatkaa suhdetta.” (ID18M56-65)

”Paras palaute oli, kun tuettava luetteli tärkeitä ystäviään ja listan lopuksi olin aikuinen ystävä.” (ID25N26-35)

5.3 Tukihenkilöiden kokemukset tukihenkilötoiminnan kehittämisestä

5.3.1 Tukihenkilösuhteen haasteet

Tukihenkilöiltä kysyttiin mitkä tekijät tekevät tukisuhteesta haasteellisen. Kolme tukihenkilöä koki, että heidän tukisuhteessa ei ollut haasteita. Muut tukihenkilöt mainitsivat enemmän kuin yhden haasteen. Olen jaotellut tukisuhteessa ilmenneet haasteet viiteen yläteemaan; **tuettavasta johtuvat haasteet, tuetun vanhemmista johtuvat haasteet, tukihenkilöstä johtuvat haasteet, tukihenkilötoiminnasta johtuvat haasteet ja ulkopuoliset haasteet**. Tukihenkilöistä suurin osa koki eniten tukisuhteessa haasteita joko tuetun tai vanhempien vuoksi.

Tuettavasta johtuvat haasteet

Tukihenkilöt kokivat tukisuhteessa haasteelliseksi sen, mikäli tuettu oli tukisuhteessa hyvin passiivinen. **Passiivisuus** ilmeni siten, että tuettu ei innostunut yhteisestä tekemisestä, myöhästeli tai unohti tapaamisia. Tapaamisia oli myös vaikea sopia tuetun kanssa. Haasteellisenä koettiin myös se, että tuettu epäröi haluaako tukihenkilön itselleen.

Tukihenkilöille eniten haasteita aiheutti tuetun **haastava käyttäytyminen** kuten tottelemattomuus, negatiivinen, spontaani tai temperamenttinen luonne. Osa kertoi, että ei ole tottunut nuorten teini-ikäisten käyttäytymiseen ja tilanne saattoi olla tukihenkilöille uusi. Tuettujen neuropsykologisia erityisvaikeuksia kuten ADHD pidettiin tukisuhteessa haasteellisena.

”Tuettavalla on tapana sanoa töksäyttää negatiivisia asioita vieraille ihmiselle, esim. ”ole hiljaa!” Joissakin tilanteissa on liian suorasukainen. Ehkä myös on joskus vaikea keksiä mukavaa tekemistä. Joskus tuntuu ettei mikään mitä ehdotan, oikein innosta.”
(ID27N46-55)

”Eri sukupuoli, perhekulttuuriset seikat, kiire, tuettavalla passiivisuus. Kiireisen elämän ja tuettavan passiivisuuden takia tapaamisten vähyys ja tekemisten keksimisen ”hankaluus” ahdistavat toisinaan.” (ID31N18-25)

Tuetun vanhemmista johtuvat haasteet

Suurin osa tukihenkilöistä koki tuetun vanhempien taholta haasteita. Vanhemmat nähtiin haasteellisena, jos he olivat **passiivisessa** roolissa tukisuhteessa, mutta myös niissä tapauksissa, mikäli he olivat liian **aktiivisia tai läheisiä**. Tukihenkilöt toivoivat, että vanhemmat olisivat enemmän mukana tekemässä päätöksiä siitä mitä tukihenkilö ja tuettu yhdessä tekevät. Osalla tukihenkilöistä ei ollut ollenkaan keskusteluyhteyttä vanhempiin, mikä koettiin myös yhtenä haasteena. Tukihenkilöt toivat myös esille yhtenä haasteena sen, jos tuetun vanhemmat tulivat liian läheiseksi tukihenkilölle. Tukihenkilö oli tällöin myös vanhempien tukena esimerkiksi taloudellisissa huolissa. Kuormittavana pidettiin tilannetta, jossa vanhemmat halusivat tulla mukaan tukihenkilön tapaamiseen tai vanhemmat soittelivat tai lähettelivät tekstiviestejä liian usein. **Vanhempien vastustus** tukihenkilöä kohtaan välittyi myös suoraan tuettuun ja esti hyvän tukisuhteen muodostamista. Haasteellisena pidettiin myös sitä, jos tuetun vanhempien kanssa ei ollut yhteistä kieltä.

”Minun tilanteessani juuri se, että tuetun perheen sisällä on vastustusta tukisuhdetta kohtaan. Tämä heijastuu asenteessa myös tuettuun, ja tietysti se vaikuttaa siihen että itselleni on todella vaikea järjestää tapaamisia, kun huomaan että se ei ole tuetulle kovin mielekästä.” (ID10N26-35)

”Tukisuhde toimii hyvin, mutta tuettavan perhe on tullut turhan läheiseksi. Saan paljon viestejä ja soittoja ja olen tavallaan olkapäänä muunkin perheen asioissa ja perillä raha, aika, sairaus muut lapset jne huolista. Tämä välillä kuormittaa minua. ” (ID25N26-35)

Tukihenkilöstä johtuvat haasteet

Osa tukihenkilöistä koki oman **elämäntilanteen haasteellisena** tukisuhteessa. Hyvin moni tukihenkilöistä toi esille, että aikataulujen yhteensovittaminen kiireen vuoksi oli haastavaa. Tukihenkilöt kokivat, että he halusivat antaa tukisuhteelle enemmän aikaa, mutta ajan puute tuli vastaan. Ne tukihenkilöt, jotka olivat perheellisiä ja työelämässä olevia, toivat esille haasteellisena aikataulujen yhteensovittamisen. Kaksi tukihenkilöä koki kiireen vuoksi oman jaksamisen olevan huonoa tukisuhteessa, koska tukihenkilön tuli pitää tukisuhdetta aktiivisesti yllä.

”Haluisin antaa enemmän aikaa mutta omakin perhe tarvitsee minua.” (ID34M36-45)

”...ajan puute toisinaan, kun itse on töissä eikä ehdi nähdä lasta kuin iltaisin ja viikonloppuisin. Lapsilla kun olisi paljon hyvää aikaa heti koulun jälkeen. Työssä käynti rajoittaa...” (ID39N26-35)

Tukihenkilötoiminnasta johtuvat haasteet

Haasteellisenä pidettiin sitä, että tuetusta ja perheen tilanteesta oli annettu niin vähän tietoa tukisuhteen alkaessa. Tukihenkilöt kokivat osaksi hyvää tukisuhdetta sen, että heillä oli tietoa siitä, mitkä ovat tukisuhteen tavoitteet ja mihin tukihenkilön tulisi kiinnittää normaalia enemmän huomiota. Tukisuhteesta puuttui **suunnitelmallisuus**. Osa tukihenkilöistä koki, että he olivat jääneet tukisuhteen aikana yksin ajatuksiensa ja salassapitovelvollisuuden kanssa. Nämä tukihenkilöt myös kokivat, että heillä ei ollut minkäänlaista keskusteluyhteyttä sosiaalityöntekijään tai muihinkaan viranomaisiin. Erityisesti he kaipasivat **tukea**, johon he voisivat ottaa kiireisesti yhteyttä, mikäli heille tulisi jotain kysyttävää. Osa koki tukisuhteen raportoinnin haastavaksi, joko niihin ei tukihenkilöiden mukaan reagoitu millään tavalla tai oli epävarmaa olivatko raportit päässeet perille saakka.

Haasteelliseksi kerrottiin tukisuhteessa myös se, jos tukihenkilön ja tuettavan **”mätsääminen”** eli mielenkiinnon kohteet tai luonteenpiirteet eivät kohdanneet. Tukihenkilöt puhuivat tukihenkilön ja tuetun ”mätsäämisestä”, missä etsittiin tuetun toiveisiin ja tukihenkilön toiveisiin vastaavaa tuettua ja tukihenkilöä. Näissä tilanteissa yhteisen keskustelun tai tekemisen keksimisen vaikeus tuli esille. Tukihenkilöt havaitsivat myös, että jossain tilanteissa tuettu hyötyisi enemmän esimerkiksi toisen sukupuolisesta tukihenkilöstä ja näissä tukisuhteissa oli vaikeaa myös saada tukisuhdetta toimimaan.

”...keskusteluyhteyden puuttuminen osittain tai kokonaan lapsen vanhempiin, sosiaalityöntekijään ja kuraattoriin, tunne että on yksin salassapitovelvollisuuden vuoksi...” (ID17N18-25)

”Henkilöstön vaihtuvuus on ehkä haaste tässä asiassa kokonaisuudessaan. Tuettavan kannalta pitkäjännitteisyys olisi hyvä asia. Hyvä henki on kuitenkin korvannut tämän henkilöstön vaihtuvuuden.” (ID18M56-65)

”Vaikka joskus olen tapaamisraporttiin laittanut selkeän kysymyksenkin, niin kukaan ei ole reagoinut mitenkään.” (ID15N46-55)

Ulkopuoliset haasteet

Tukihenkilöt olivat huolissaan siitä, että tuettuja **kiusattaisiin** tukihenkilön vuoksi. He kokivat, että tukihenkilön vuoksi tuettu oli vaarassa joutua kiusatuksi. Ulkopuolisina haasteina koettiin myös **taloudelliset asiat**. Tukihenkilöillä ei ollut selkeää kuvaa siitä, että kuka maksaa tukihenkilön ja tuetun maksullisen tekemisen. Osa koki vaivaannuttavana sen, että he joutuivat itse maksamaan tai joutuisivat pyytämään vanhemmilta rahaa yhdessä tekemiseen. Ulkopuolisena haasteena pidettiin myös tukihenkilön kulkeminen tuetun luokse, mikäli autoa ei ollut tuetun perheellä tai tukihenkilöllä itsellään. Tukihenkilöt pitivät myös **luottamuksen luomista** tukisuhteessa yhtenä haasteena. Luottamuksen rakentaminen koettiin haasteelliseksi varsinkin tukisuhteen alkuvaiheessa, jolloin tutustuminen oli käynnissä.

”Ympäristön painostus. Jos tulee kiusaajia, jotka ovat sitä mieltä, että tukihenkilö on typerä juttu ja haukkuvat sitä tuettavalle...” (ID12N18-25)

”...Taloudelliset seikat. Joskus olen maksanut itse esim. museoon sisällepääsyn, enkä ole voinut pyytää sitä kustannusta takaisin äidiltä heidän rahatilanteensa vuoksi.” (ID13N65-)

5.3.2 Hyvän tukisuhteen luominen

Tukihenkilöiltä kysyttiin miten heidän kokemuksensa mukaan muodostuu hyvä tukisuhde. Vastaukset olivat hyvin samankaltaisia tukihenkilöiden kesken. Olen jakanut hyvän tukisuhteen luomisen edellytykset seuraaviin teemoihin; **luottamus, tuettujen sekä vanhempien motivaatio ja tukihenkilötoiminnan yhteiset pelisäännöt**. Tampereen kaupungin tukihenkilötoiminnassa tukisuhde alkaa aloitustapaamisessa, johon osallistuu tukihenkilö, tuettu, tuetun perhe ja perheen oma sosiaalityöntekijä. Aloitustapaamisella sovitaan käytännöt ja pelisäännöt, joita tapaamisissa noudatetaan. (Toivanen 2015.)

Tukihenkilöistä 20 vastasi, että hyvä tukisuhde muodostuu luottamuksen kautta. Tukisuhteiden aloitukset koettiin vaikeiksi vaiheiksi tukisuhteissa ja **luottamus** tuettuun muodostetaan tukisuhteessa

ajan kanssa. Luottamuksen rakentaminen tuetun kanssa koettiin haasteelliseksi, mutta se oli kuitenkin hyvän ja toimivan tukisuhteen edellytys. Luottamuksen luominen vaati kärsivällisyyttä, kuuntelemista ja keskustelua. Luottamuksen rakentamiseen auttaa yhteiset mielenkiinnon kohteet ja yhdessä tekeminen. Hyvin moni oli myös sitä mieltä, että tukihenkilön tulee olla aito oma itsensä, rehellinen ja olla myös kiinnostunut aidosti tuettavasta.

”Kliseenä varmasti luottamuksen kautta ei kuitenkaan saa väkisin olla jotain mitä ei ole. Lapsilla on hyvä kyky nähdä teennäisyyden läpi. Itse olen esim. joutunut haastamaan itseäni leikkimään uudelleen lapsuuden leikkejä kuten kymmentikkua laudalla sekä hippaa ja muita. Tällaisella muuntautumisella mukaan lasten elämään ja tekoihin on ollut suuri vaikutus luodessani tukisuhdetta.” (ID2M26-35)

”Ajan kanssa syntyy luottamussuhde, joka mahdollistaa aidon keskustelun. Yhdessä tekeminen vahvistaa suhdetta esim. kun käy katsomassa hyvän elokuvan ja syömässä mukavassa paikassa. Syntyy yhteinen kokemus, josta voi jutella myöhemminkin. Hyvä tukisuhde muodostuu ennen muuta ajan kanssa. On tärkeää olla oma itsensä. Tähän vaikuttaa myös jos tuettavalla on sosiaalityöntekijä, niin myös hänen aktiivisuuteen tukihenkilötoiminnan merkityksen luomisessa.” (ID4N36-45)

Hyvään tukisuhteeseen tarvitaan myös **tuettujen sekä vanhempien motivaatio** tukisuhdetta kohtaan. Vanhempien tuki, keskusteluyhteys ja positiivinen asenne sekä tuetulta ja tuetun vanhemmilta tukihenkilötoimintaan kohtaan koettiin tärkeäksi. Tukihenkilöt kokivat myös hyvän tukisuhteen rakentamisen edellytyksenä tukihenkilötoiminnan **yhteiset pelisäännöt** muun muassa taloudellisista asioista. Ne tulisi olla kaikkien osapuolien tiedossa ja selkeitä sääntöjä, niin että tuettukin voisi mahdollisesti ymmärtää ne. Tärkeänä pidettiin myös tukihenkilötoiminnan aktiivista roolia tukihenkilösuhteessa.

”Aloituspalaverissa täytyy sopia lapsen ja huoltajien kanssa selkeästi pelisäännöistä: miten sovitaan tapaamiset? Kuka maksaa?... Silloin, kun tuettavan kanssa on, on tärkeää etenkin aluksi olla läsnä 100 -prosenttisesti. Yhdessä kannattaa tehdä jotakin aktiivista, jonka lomassa tutustuu samalla...” (ID17N18-25)

”Perheen asenne on todella tärkeä. Jos perhe ei näe suhdetta tarpeellisena tai mielekkäänä tai jos perheen kanssa vuorovaikutus on vaikeaa, on vaikeampaa rakentaa tu-

kisuhdetta. Perheen tulee kannustaa ja olla lapsen tukena. Myös tuettavan huomiointi perheen suunnasta on tärkeää.” (ID39N26-35)

5.3.3 Tukihenkilöiden ohjauksen tarve

Tukihenkilöiltä kysyttiin millaista tukea ja ohjausta he kokevat tarvitsevansa. Tukihenkilöistä 12 vastasi, että he eivät koe tarvetta ohjaukselle eikä tuelle tai sen olevan tällä hetkellä riittävää. Osa koki saaneensa tukihenkilökoulutuksessa paljon tietoa ja siksi ei tarvinnut enää ohjausta. Tukihenkilöistä 30 piti tukihenkilökoulutusta hyvänä ja riittävänä. Tampereen kaupunki järjestää tukihenkilöille yhteisiä tapaamisia, jatkokoulutuksia, illanviettoja, yksilöohjausta ja erilaisia tapahtumia. Lisäksi tukihenkilöt voivat itse toivoa koulutusaiheita. (Tampereen kaupunki 2016.) Tukisuhteen käynnistämismuutoksia on myös pidetty juuri sellaisena kuin koulutus on antanut ymmärtää sen olevan. Tukisuhteen käynnistämismuutos oli melkein kaikkien mielestä alkanut selkeästi. Olen jakanut tukihenkilöiden vastaukset ohjauksen ja tuen tarpeesta kolmeen teemaan; **vertaistuki, sosiaalityöntekijän tuki ja muiden asiantuntijoiden tuki.**

”Mielestäni jo ennen tukisuhdetta saamamme koulutus on riittävä, muissa tilanteissa voimme tuki ottaa yhteyttä tukihenkilötoimistoon.” (ID36N18-25)

Tukihenkilöistä yli puolet 22 vastaajaa piti **vertaistukea** tukihenkilötoiminnassa tärkeänä. Kuuden mielestä se ei ollut niin tärkeää ja 12 ei vastannut kysymykseen. Vertaistukea pidettiin tärkeänä, koska tapaamisilla voitiin jakaa kokemuksia ja kysyä vinkkejä tukisuhteessa toimimiseen muilta vastaavissa tilanteissa olevilta. Vertaistuelta kaivattiin myös yhteiseen tekemiseen vinkkejä ja koettiin, että ”vinkkipankin” kaltainen toiminta esimerkiksi Facebook -yhteisössä olisi hyvä juttu. Vertaistukea kaivattiin enemmän ja tukihenkilöiden vertaistukitapaamisiin oli erilaisia muutosehdotuksia. Muutosehdotuksena tuli esiin tapaamisten pienemmät tukiryhmät, jossa saisi pienemmässä ryhmässä jakaa omia ajatuksiaan. Ryhmätapaamisiin ehdotettiin erilaisia teemoja, mistä muiden tukihenkilöiden kanssa voisi keskustella. Yhteiset retket tukihenkilöiden ja tuettujen kanssa pidettiin hyvinä ja niitä toivottiin myös enemmän.

”Muiden tukihenkilöiden kanssa juttelu on antoisaa. Minulla on suhteellisen lyhyt tukihenkilökokemus, joten en juuri sen kummempaa osaa kaivata. Myös ammattilaisten kanssa juttelu on tärkeää.” (ID5M56-65)

Vastaajista 20 piti tärkeänä niin tuetun perheen oman kuin tukihenkilötoiminnan **sosiaalityöntekijöiden tukea** ja toivoi sitä myös enemmän. Tukea ja ohjausta toivottiin saavan matalalla kynnyksellä silloin kun tukihenkilöllä esiintyy kysymyksiä. Sosiaalityöntekijöiden tukea toivottiin ”välillä” tukihenkilön ja tuettavan perheen välille, koska kaikesta ei kyetty suoraan puhumaan. Sosiaalityöntekijän tukea toivottiin myös tukisuhteen tilanteesta puhumiseen ja miten tukihenkilön tulisi tietyissä tilanteissa toimia. Perheen oman sosiaalityöntekijän tapaamisia toivottiin myös enemmän. Ehdotuksena olikin, että tukisuhteesta pidettäisiin aluksi useammin neuvotteluja ”väliarviointi” tyyppisesti. Tukihenkilöt kaipasivat aloitusneuvottelussa enemmän tietoja tuetusta ja tukisuhteen tavoitteista eli he toivoivat enemmän ohjausta mihin heidän tulisi tukisuhteessa keskittyä. Tukihenkilöt kokivat, että he eivät tienneet tuliko heidän keskittyä johonkin erityiseen. Tukisuhteiden aloitusneuvotteluissa olisikin tärkeää ottaa esille myös se, että tukihenkilön tavoite on olla vain mukana lapsen arjessa turvallisena aikuisena, mikäli sen suurempia tavoitteita tukisuhteelle ei ole. Tukihenkilöt toivoivat muutosta myös siihen, että sosiaalityöntekijän tapaamisilla tulisi enemmän ottaa esiin yhteiset pelisäännöt ja taloudelliset asiat, jotta välttyttäisiin kiusallisilta tilanteita vanhempien kanssa.

”Kun kerran vuodessa järjestetään joka tapauksessa tukisuhteen ja tukitarpeen tarkastelupalaveri, voisi siinä yhteydessä olla myös lyhyt keskusteluhetki tukihenkilö ja sosiaalityöntekijän kesken. Vertaistukea on liian vähän. Ihan yksin olen ollut.” (ID30M46-55)

”Yhteiset tapahtumat ovat hyviä. Niissä jutellaan mm. hyvistä vinkeistä, mitä voi tehdä, mihin mennä. Tuettavan sosiaalityöntekijä on myös tärkeä linkki kokonaisuudessa.” (ID4N36-45)

Asiantuntijoiden tukea ja ohjausta tukihenkilöistä koki 14 vastaajaa tarvitsevansa enemmän. Tukihenkilöt tarkoittivat asiantuntijoilla luennoitsijoita, joilla olisi erityisosaamista esimerkiksi neuropsykologisista erityispiirteistä, lapsen kehitysvaiheista tai lapsiin ja nuoriin liittyvistä teemoista yleisesti. Erityisesti lasten ja nuorten ongelmiin ja haasteisiin toivottiin luentoja ja ammattilaisen ohjausta.

”Neuvoja ADHD:n käsittelyyn sillä diagnoosi varmistui tukisuhteen aikana. Tietenkään tuettava ei tästä mitenkään muuttunut, mutta kertaus asioista joita kannattaa pitää mielessä olisi hyvä ehkä järjestää.” (ID2M26-35)

”Psykologiset luennot olisivat mielenkiintoisia.” (ID27N46-55)

”Ehkä tietyin väliajoin voitasiin tarjota koulutus- tai keskusteluiltoja tukihenkilöille.” (ID17N18-2)

5.4 Keskeisten tulosten yhteenvetoa

Tukihenkilötoimintaan ryhtyessä tukihenkilöiden motiivit jakautuivat sisäisiin ja ulkoisiin tekijöihin (Taulukko 3). Tukihenkilöiden kokemukset jakautuivat neljään teemaan: *haluun auttaa, omaan elämänhistoriaan, omaan elämäntilanteeseen ja toiminnan merkityksellisyyteen*. Pääteemaksi muodostui halu auttaa. Tukihenkilöt kokivat oman elämäntilanteen mahdollistavan vapaaehtoistyöhön sitoutumisen. Joidenkin tukihenkilöiden auttamisen haluun olivat vaikuttaneet tukihenkilöiden elämässä tapahtuneet aikaisemmat kokemukset omassa lapsuudessa. Osalla tukihenkilöistä oli pitkä taival vapaaehtoistyössä ja he olivat olleet mukana hyvin erilaisissa vapaaehtoistoiminnan muodoissa. Osa koki kutsumusta juuri lasten kanssa tehtävään työhön. Auttaminen nähtiin keinona vaikuttaa lapsiperheiden huolestuttavaan tilanteeseen. Tukihenkilötoiminta koettiin kiinnostavaksi ja merkitykselliseksi toiminnaksi, jossa haluttiin olla osallisena.

Tukihenkilöiden päämotiivi ryhtyä tukihenkilötoimintaan oli halu auttaa, mutta kokemus siitä pysyvätkö he auttamaan tuettua ei ollut kaikilla yhtenäinen. Olen jakanut tukihenkilöt kahden pääteeman alle *epävarmat ja varmat auttajat* (Taulukko 3). Tukihenkilöistä yli puolet kokee pystyvänsä auttamaan tuettuja arkisissa asioissa ja vain olemalla olemassa tuetulle turvallisena aikuisena. Olen tulkinnut tukihenkilöiden kokemukset niin, että tukihenkilöt pystyessä auttamaan tuettua, se vaikuttaa myös tukihenkilötoiminnan koettuun merkitykseen. Tukihenkilöt kokevat onnistumisen kokemuksia ja sitä kautta toiminnalla on heille enemmän merkitystä. Olen jakanut epävarmojen auttajien esteet auttamiselle kolmeen teemaan: suunnitelmallisuuden puuttuminen, tuetun motivaation puuttuminen ja tuetun haastavuus (Taulukko 3). Tukihenkilöiden kokemuksena oli, että tukisuhteesta puuttui suunnitelmallisuus ja aina ei tiedetty mihin tarkoitukseen tukihenkilö oli tuetulle tarkoitettu. Epätietoisuus oli esteenä hyvän tukisuhteen muodostamiselle. Tuettujen tai tuettujen perheiden vastustus koettiin myös esteenä auttamiselle. Tuettu saatettiin myös kokea liian haastavaksi ja tukihenkilö ei enää omin tiedoin ja taidoin kokenut selviävän tukisuhteesta.

Tukihenkilöt olivat hyvin sitoutuneita tukihenkilötoimintaan. Tukihenkilöiden motiivit jatkaa toiminnassa jakautuivat kahteen pääteemaan *henkilökohtaiset ja tuetusta johtuvat syyt* (Taulukko 3). Tukihenkilön henkilökohtaisista syistä jatkaa tukihenkilötoiminnassa pääteemaksi muodostui jälleen halu auttaa. Tukihenkilötoiminnalla oli positiivinen vaikutus tukihenkilön elämään ja se toi paljon hyvää mukanaan. Näin ollen tukisuhteesta muodostui vastavuoroinen suhde. Tukihenkilöistä melkein kaikki mainitsivat sen antavan myös heille jotakin. Tukihenkilöt olivat harkinneet tukihenkilötoimintaan ryhtymistä pitkään. Tämän vuoksi tukihenkilöt olivat hyvin sitoutuneita myös jatkamaan toiminnassa mukana.

Tukihenkilötoiminta oli vaikuttanut melkein kaikkien tukihenkilöiden elämään positiivisesti. Kahteen tukihenkilöön tukihenkilötoiminta ei ollut vaikuttanut millään tavalla ja yhteen tukihenkilöön negatiivisesti. Tukihenkilöiden kokemukset tukihenkilötoiminnan vaikutuksesta omaan elämään olen jakanut kahteen yläteemaan; *positiivinen vaikutus ja ei vaikutusta* (Taulukko 3.) Positiiviset kokemukset ovat jaettu kolmeen teemaan: verkostot, kokemukset ja näkökulmat. Verkostoilla tukihenkilöt tarkoittavat tukihenkilötoiminnassa tulleet uusia ystäviä kuten tuetut, heidän perheensä ja muut tukihenkilöt. Tukihenkilöt saivat myös uusia kokemuksia tehdessä yhdessä tuetun kanssa. Yhdessä tekeminen vaikutti tukihenkilöiden aktiivisuuteen ja elämän sisältöön. Näkökulmat -teemalla tarkoitan tukihenkilöiden saamaa ymmärrystä ja tietoisuutta erilaisia ihmisiä, lapsia, nuoria ja perheitä kohtaan. Tukihenkilötoiminta oli tukihenkilöille eräänlainen henkisen kasvun prosessi.

RYHTYMINEN TUKIHENKILÖKSI	
Sisäiset tekijät	Halu auttaa
	Oma elämänhistoria
Ulkoiset tekijät	Oma elämäntilanne
	Toiminnan merkityksellisyys
TUETTUJEN AUTTAMINEN	
Epävarmat auttajat	Suunnitelmallisuuden puuttuminen
	Motivaation puuttuminen
	Tuetun haastavuus
Varmat auttajat	Arjen asiat
	Läsnäolo
JATKAMINEN TUKIHENKILÖTOIMINNASSA	
Henkilökohtaiset syyt	Halu auttaa
	Positiivisuus
	Vastavuoroisuus
Tuetusta johtuvat syyt	Sitoutuminen
	Kiintymys
TOIMINNAN VAIKUTUS TUKIHENKILÖÖN	
Positiivinen vaikutus	Verkostot
	Kokemukset
	Näkemykset
Ei vaikutusta	

Taulukko 3. Tukihenkilötoiminnan merkitys tukihenkilöille -teemat

Tukihenkilötoiminnan hyöty tuli tukihenkilöiden kokemuksissa esiin tuetun arjessa. Olen jakanut hyödyt kolmeen teemaan: *toiminnallinen, keskusteleminen ja kuunteleminen ja muu hyöty* (Taulukko 4). Tukihenkilöt olivat kiinteästi mukana tuetun arjen asioissa ja opettelivat sitä kautta uusia asioita. Arjessa tuetun kanssa tehdään ja koetaan hyvin monenlaisia asioita. Yhteiset kiinnostuksen kohteet nopeuttavat ja auttavat luottamuksen ja hyvän tukisuhteen rakentamisessa. Toiminnan lomassa on myös helpompi keskustella vakavistakin asioista.

Auttamisen keinoina koettiin keskusteleminen ja kuunteleminen, mutta se oli jo itsessään hyödyllistä. Muu hyöty -teema pitää sisällään tukihenkilön erilaiset roolit ja ajan antamisen tuetuille, jotka koettiin eniten hyödyllisiksi tuetuille. Tukihenkilöillä oli monenlaisia rooleja tuetuille, joista he kokivat tuettujen hyötyvän. Roolit eivät kuitenkaan tarkoita sitä, että tukihenkilöt eivät olisi toimineet omana itsenään. Aitona omana itsenään -toimiminen korostui tukihenkilöiden vastauksissa. Roolit nähtiin enemmänkin siten, millaiseksi tukisuhde oli muodostunut ja millaista apua tuetut kaipaivat heiltä. Erilaisina rooleina mainittiin muun muassa *normaali aikuinen, neuvonantaja, luotettava aikuinen, turvallinen aikuinen, aikuinen ystävä, isosisko, miehenmalli ja isänpöytä*. Oman ajan antaminen koettiin hyödylliseksi tuetuille. Annetun ajan kiireettömyys ja aito läsnäolo vaikuttivat tutustumisvaiheeseen ja luottamuksen luomiseen.

HYÖTY TUETULLE
Toiminnallinen
Keskusteleminen ja kuunteleminen
Muu hyöty
PALAUTE
Tulkittu
Konkreettinen

Taulukko 4. Tukihenkilötoiminnan merkitys tuetuille -teemat

Olen jakanut tuettujen antaman palautteen kahteen teemaan *tulkittuun ja konkreettiseen palautteeseen* (Taulukko 4). Tukihenkilöt kokivat saavansa liian vähän palautetta toiminnastaan. He kuitenkin tulkitsivat palautteeksi tuetun eleitä tai puheita, mitkä ei suoranaisesti tarkoitettu palautteeksi. Konkreettinen palaute on suorempaa palautetta tuetulta itseltään ja tuetun perheeltä. Palaute koettiin kuitenkin positiiviseksi, jota kautta tuetut ilmaisivat tukihenkilön tärkeyden heille. Tukihenkilötoiminta nähtiin tukisuhteen onnistuessa tärkeäksi auttamismuodoksi tuetuille. Tukihenkilöt kuitenkin kokivat myös epävarmuutta siinä oliko tukisuhteesta apua, mikäli tukisuhteessa koettiin paljon erilaisia haasteita.

Tukisuhteessa koettiin paljon erilaisia haasteita. Olen jakanut tukisuhteessa koetut haasteet viiteen eri pääteemaan: *tuetusta johtuvat haasteet, tuetun vanhemmista johtuvat haasteet, tukihenkilöstä johtuvat haasteet, tukihenkilötoiminnasta johtuvat haasteet ja ulkopuoliset haasteet* (Taulukko 5). Tuettavan sekä vanhempien passiivisuus tukisuhteessa koettiin haasteelliseksi. Vanhempien passiivisuus koettiin tukisuhteessa tukihenkilötoiminnan vastustamiseksi, mikä heijastui myös tuettavaan. Kuitenkin myös vanhempien liiallinen aktiivisuus nähtiin haasteena. Joissakin tilanteissa tukihenkilö tuki osaltaan myös vanhempia heidän ongelmissaan, mikä koettiin kuormittavaksi. Tukihenkilöt kokivat myös oman elämäntilanteen yhdeksi haasteeksi, mikä on ristiriidassa taas tukihenkilöksi ryhtymisen kanssa. Tukihenkilöksi ryhdyttiin, koska vapaa-aikaa oli paljon ja oma elämäntilanne mahdollisti vapaaehtoistyön.

Tukihenkilötoiminnasta esiin nousseiksi haasteiksi tukihenkilöt mainitsivat suunnitelmallisuuden puuttuminen. Tukihenkilöt eivät aina tienneet miksi tuettu tarvitsi tukihenkilöä, mitkä olivat tukisuhteen tavoitteet, mitkä olivat tuetun tai keskeisimmät ongelmat. Osa tukihenkilöistä koki jääneensä yksin tukisuhteessa heränneiden kysymysten kanssa. He toivoivat matalan kynnyksen ohjausta ja tukea. Tukihenkilöt kaipasivat enemmän vertaistukea, sosiaalityöntekijän tukea ja muiden asiantuntijoiden tukea varsinkin tukisuhteessa koettuun tuetun erityisongelmiin. Tukihenkilöt kokivat hyvän tukisuhteen edellyttävän luottamusta, tuetun ja perheen motivaatiota toimintaan ja yhteisiä pelisääntöjä.

TUKISUHTEEN HAASTEET	
Tukihenkilötoiminnasta johtuvat haasteet	Suunnitelmallisuuden puuttuminen
	Tuen puuttuminen
	"mätsäämisen epäonnistuminen"
Tuetun vanhemmista johtuvat haasteet	Passiivisuus
	Aktiivisuus
	Läheisyys
	Vastustus
Tukihenkilöstä johtuvat haasteet	Oma elämäntilanne
Tuettavasta johtuvat haasteet	Passiivisuus
	Tuetun haastavuus
Ulkopuoliset haasteet	Kiusaaminen
	Taloudelliset asiat
	Luottamuksen luominen
HYVÄ TUKISUHDE	
Luottamus	
Vanhempien sekä tuettujen motivaatio	
Yhteiset pelisäännöt	
TUKIHENKILÖIDEN OHJAUKSEN TARVE	
Vertaistuki	
Sosiaalityöntekijöiden tuki	
Muiden asiantuntijoiden tuki	

Taulukko 5. Tukihenkilötoiminnan kehittäminen -teemat

7 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Pro gradu -tutkielman tarkoituksena on ollut selvittää vapaaehtoisten tukihenkilöiden kokemuksia sosiaalihuollon ja lastensuojelun tukihenkilötoiminnan merkityksestä tuetuille ja tukihenkilöille itselleen. Tutkimuksen tarkoituksena on myös kehittää Tampereen kaupungin tukihenkilötoimintaa tukihenkilöiden kokemusten pohjalta. Tutkimusaineistoni muodostui 40 tukihenkilön verkkolomake vastauksista. Tukihenkilöiden vastauksissa välittyi positiivisuus ja myönteisyys Tampereen tukihenkilötoimintaa kohtaan, mutta tukisuhteissa ilmeni myös paljon haasteita ja tukihenkilöistä lähteviä muutostarpeita. Tässä luvussa kokoan analyysini pohjalta tukihenkilöiden antamat merkitykset tukihenkilötoiminnalle, reflektoin tuloksia ja pohdin mitä tarjottavaa tutkimuksellani ammatilliselle kehittämistyölle ja mitä haasteita se tuo jatkotutkimukselle.

7.1 Yhteenveto ja tulosten reflektointi

Vapaaehtoisessa tukihenkilötoiminnassa tehdään vapaaehtoistyötä omasta tavallisuudesta käsin ja sen kautta tehtävänä on tukea lapsia ja nuoria. Tarkoituksena on tuoda ”normaalisuutta” lasten ja nuorten elämään. Tukihenkilötoiminnan voimasta ja merkityksestä on osoitus sen pitkästä historias-
ta lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Tukihenkilöt toivovat tukihenkilötoiminnan tuomista enemmän esiin ja näkyvämmäksi toiminnaksi, koska sillä on merkitystä heille, tuetuille, perheille ja yhteiskunnalle. Yhteiskunnassa tapahtuneen muutoksen myötä lasten ja nuorten pahoinvointi ja syrjäytyminen ovat olleet keskeisiä yleisen keskustelun aihealueita. Keskustelusta huolimatta esimerkiksi Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelmassa 2007–2011 puhutaan paljon varhaisesta puuttumisesta ja ennaltaehkäisystä, mutta vapaaehtoistyön tukihenkilötoiminnasta ei ole kehittämisohjelmassa mainintaa. Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelmassa 2012–2015 mainitaan tukihenkilötoiminta kerran, vaikka tukihenkilötoimintaa pidettiin tehokkaana ja kustannuksiltaan edullisena tukimuotona. Laasanen (2011, 19) on tutkimuksellaan tuonut esille vapaaehtoistyön kansantaloudellisen arvon, jonka mittaaminen on ollut tärkeää vapaaehtoistyön moniulotteisten vaikutusten esiin tuomiseksi. Vapaaehtoistyön merkitys on kuitenkin sen kansantaloudellista arvoa paljon suurempi myös tämän pro gradu -tutkielman tulosten mukaan.

Tässä tutkimuksessa on tullut esiin, että tukihenkilöt ovat hyvin sitoutuneita tukihenkilötoimintaan. Olen tulkinnut sitoutumiseen vaikuttaneen sen, että tukihenkilöt olivat pohtineet tukihenkilötoimintaan ryhtymistä pitkään. Tukihenkilöiden motiivit lähteä tukihenkilötoimintaan olivat moninaisia. Keskeisin motiivi tukihenkilötoimintaan osallistumiselle oli halu auttaa lapsia ja nuoria. Tämä ei

kuitenkaan ollut tukihenkilöiden ainut motiivi, vaan auttamisenhalun ympärille kietoutui monia muita motiiveja. Halu auttaa on tullut toistuvasti esille yhtenä suomalaisen tutkimuksen vapaaehtoistyöntekijöiden motiivina ja ei ole yllättävä tulos myöskään tässä tutkimuksessa. Suomalaiset pärjäävät myös kansainvälisesti auttamishaluisimpina. (Pessi & Oravasaari 2010; Yeung 1999; Yeung 2002, Matthies 2006.)

Tukihenkilöistä esiin nousi positiivisuus ja myönteisyys vapaaehtoistyötä kohtaan. Tukihenkilöt haluavat kuulua, näkyä ja vaikuttaa osaltaan yhteiskunnassa. Tukihenkilötoiminta laajensi heidän verkostoaan ja kokemuksia. Se myös lisäsi tukihenkilöiden itsetuntemusta, toi erilaisia näkökulmia ja lisäsi ymmärrystä erilaisuutta kohtaan. Kutsun tätä prosessia tukihenkilöiden henkiseksi kasvuksi, jossa tukihenkilöt oppivat itsestään ja ympäröivästä maailmasta jotakin uutta. Tukihenkilöt pitivät tätä itselleen voimavarana ja antina tukihenkilötoiminnasta. Muissa tutkimuksissa henkinen kasvu nähdään mahdollisuutena kehittää itseään ja omaa itsetuntemusta. (Marjovuori 2014, 101; Yueng 2005a, 111).

Pro gradu -tutkielmani tulosten perusteella tukihenkilöt kokivat vapaaehtoisen tukihenkilötoiminnan merkittäväksi tukihenkilöille itselleen. Lehtisen (1997, 17) mukaan vielä 1980 -luvulla vapaaehtoistoiminnalla ei katsottu juurikaan olevan merkitystä eikä arvoa vapaaehtoistyöntekijälle itselleen. Tämän päivän tukihenkilötoiminta tarjoaa tukihenkilöille ystävyyttä, elämään sisältöä ja henkistä kasvua. Sitä tehdään myös altruistisista lähtökohdista käsin, mutta se on myös samalla vastavuoroinen prosessi. Se tarjoaa heille yhteenkuuluvuutta verkostoitumalla muiden tukihenkilöiden kanssa ja he kokivat yhteenkuuluvuutta myös olemalla jossain itseään suuremmassa ja tärkeämmässä toiminnassa mukana. Tukihenkilöt kokivat itsensä tärkeiksi, hyödyllisiksi ja kokivat itsensä arvostetuiksi.

Tukihenkilöiden kokemusten perusteella tukihenkilötoimintaa voidaan pitää merkittävänä auttamismuotona myös tuetuille, mutta epävarmuus sen merkittävyydestä tuetulle sen haasteiden ja siihen liittyvien riskien vuoksi on suuri. Tukisuhteen onnistuessa tukihenkilötoiminta nähdään tuetuille hyvänä auttamismuotona, mutta mikäli tukisuhteessa on haasteita tai riskejä, ovat tukihenkilöt epävarmoja siitä onko tukihenkilöllä merkitystä tuetulle. Moilasen (2015a) tutkimuksessa tukihenkilöt olivat myös skeptisiä siitä millainen merkitys harvoin toteutuneilla tapaamisilla on lapsen elämään (Emt., 107). Tässä tutkimuksessa tukihenkilöt kokivat kaikki kuitenkin olevansa jollain tavalla hyödyksi, vaikka kaikki eivät kokeneet pystyvänsä auttamaan. Hyödyksi oltiin hyvin moninaisissa asioissa ja ne kietoutuivat erityisesti arkisiin asioihin. Tässä tutkimuksessa esiin tuli se, että tuki-

henkilöt kokivat itsensä auttajina erilaisten roolien kautta ja tukihenkilöillä saattoi olla yhtä aikaa monta eri roolia. Tukisuhteen muodostuminen ohjaa tukihenkilöiden roolien kehittymistä. Kaikki roolit eivät ole etukäteen määritelty tukisuhteen tavoitteista huolimatta ja rooleissa toimitaan omana aitona itsenään. Marjovuon (2014) tutkimuksessa nousi myös esiin vapaaehtoistyöntekijöiden kokemus itsestä aitona toimijana, joka ei teeskentele. Vapaaehtoistyöhön osallistuminen oli itsessään rooli. (Emt., 71). Tukihenkilötoimintaa voidaan siis ajatella kaikissa rooleissaan paikkaavan jotakin mitä tuetun omasta perheestä saattaa puuttua arjen keskellä. Tuettu voi saada tukihenkilöltä jotain sellaista mitä oma perhe tai muut palvelut eivät pysty antamaan. Tukihenkilö ei korvaa, mutta se voi paikata kodin puuttuvia resursseja tukihenkilöiden erilaisilla rooleilla, kuten ”miehenmallina”, ”isosiskona” tai ”luotettavana aikuisena”. Puuttuvan palasen paikkaaminen voi ennaltaehkäistä tai jopa korjata monta ongelmaa lapsen tai nuoren elämässä. Moilanen (2015a) näkee omassa tutkimuksessaan, että tukisuhteella pyrittiin luomaan perheenkaltaista välittämistä ja perheen puuttuvan resurssin korvaamista. (Em., 96). Aikaisemman pro gradu -tutkielmani tuloksien mukaan lastensuojelun asiakkaina olevat nuoret tuettavat kokivat myös tukihenkilötoiminnan tärkeäksi ja hyödylliseksi toiminnaksi heille itselleen. Tuetut kokivat tukihenkilön luotettavana aikuisena, jonka avulla olivat selviytyneet ja jopa välttäneet sijoituksen kodin ulkopuolelle. (Sanna Rantanen 2010.)

Tukihenkilöt kokivat monia haasteita tukisuhteen aikana. Tärkeää tukisuhteen onnistumiselle on, että tukihenkilön ja tuetun toiveita ennen tukisuhteen aloittamista kuunneltaisiin. Tukihenkilöiden mukaan ”mätsäämiseen” tuli kiinnittää enemmän huomiota. Tukihenkilöt kokivat, että tukisuhde toimi paremmin ja siitä oli enemmän hyötyä, mikäli tuetulla ja tukihenkilöllä olisi samoja mielenkiinnon kohteita. Tukihenkilöt toivat esiin myös tuetun tai perheen tukihenkilötoiminnan vastustamisen yhtenä haasteena. Lastensuojelulain 2007/417 34 § mukaan avohuollon tukitoimia järjestetään yhteistyössä perheen kanssa. Avohuollon tukitoimet ovat vapaaehtoisia ja ne edellyttävät 12 - vuotta täyttäneen lapsen ja hänen huoltajien suostumuksen (Räty 2015, 313–314). Lapselle tai nuorelle mietittäessä tarvittavia palveluja, tulee vanhempien ja nuoren olla tietoisia siitä, että tukihenkilötoiminnan vastaanottaminen on täysin vapaaehtoista. Tukihenkilötoimintaa ei tulisi pitää vaihtoehtona, mikäli lapsi, nuori tai vanhemmat eivät ole siihen motivoituneita.

Tukihenkilöt kokivat paljon tuetusta lähtöisin olevia haasteita. Tukihenkilötoimintaa voidaan järjestää hyvin erilaisissa tilanteissa oleville nuorille. Uuden sosiaalihuoltolain tullessa voimaan on osa lastensuojelun avohuollon tukitoimista siirretty sosiaalihuoltolain mukaisiksi palveluiksi, jonka tavoitteena on ehkäistä lastensuojelun asiakkuutta. Lastensuojeluasiakkuudessa perheen ongelmat voivat olla moniongelmaisia ja ne myös välittyvät osaltaan tukisuhteeseen. Pohdin tässä kohtaa kui-

tenkin sitä, onko haastavissa tilanteissa tukihenkilötoiminta juuri oikea tai riittävä tukimuoto nuorelle. Sosiaalityöntekijän tulisi kiinnittää huomioita palvelun oikea-aikaisuuteen ja tarkoituksenmukaisuuteen arvioidessa asiakkaalle oikeita tukimuotoja. Tässä tutkimuksessa tukihenkilöt kokivat tarpeelliseksi ammattilaisten tuoman ohjauksen ja avun haastaviin tilanteisiin. Yksilöohjausta kertoi saaneensa yksi tukihenkilö haastavan tukisuhteen aikana. Yksilöohjaus on helppo ja halpa tapa järjestää matalalla kynnyksellä ohjausta ja neuvontaa. Tukisuhteen aloitusvaiheeseen tukihenkilöt kaipaivat myös ulkopuolista tukea niin kuin myös koko tukisuhdeprosessin aikana. Tukea ja ohjausta kaivattiin niin vertaistukena, sosiaalityöntekijän tukena kuin myös ulkopuolisten asiantuntijoiden tukea. Tukihenkilöt kaipaivat ohjausta ja neuvontaa myös matalalla kynnyksellä, jotta ei aina tarvitsisi odottaa seuraavaa neuvottelua. Marjovuon (2014) tutkimuksessa vapaaehtoisten keskuudessa oli huolta myös siitä miten he pärjäävät haastavien perheiden ja tuettujen kanssa. Ratkaisuksi siihen vapaaehtoiset näkivät professionaalisuuden. (Emt., 65–66.)

Tukihenkilöt painottivat pelisääntöjen merkitystä onnistuneessa tukisuhteessa. Aloitusneuvottelussa tulisi käydä myös tukisuhteen eri toimijoiden roolit läpi tarkemmin. Mikä on vanhempien, tukihenkilötoiminnan organisoidijan, perheen sosiaalityöntekijän, tuetun ja tukihenkilön rooli tukisuhteessa. Erilaisten roolien puhuminen ääneen voisi mahdollisesti ehkäistä niitä tilanteita, joissa koko perheen ongelmat kuormittavat tukihenkilöä. Tukihenkilöt toivoivatkin, että tukihenkilötoiminta olisi ”välikätenä” vaikeissa tilanteissa perheen ja tukihenkilön välillä. Yhteiset pelisäännöt tulee ottaa myös esille ennen tukisuhteen aloittamista. Pelisäännöillä tukihenkilöt tarkoittivat muun muassa taloudellisia asioita, tukisuhteen sääntöjä ja edellä mainittuja rooleja. Tukihenkilöt toivoivat myös enemmän tietoa tuettavasta ennen tukisuhteen aloittamista. Ennen aloitusneuvottelua sosiaalityöntekijä voisi mahdollisesti sopia yhdessä perheen kanssa mistä asioista voidaan puhua ja mitä asioita otetaan esille tukihenkilön läsnä ollessa. Tukisuhteen muodostumisen kannalta olisi helpompaa, että myös tukihenkilö on tietoinen mitä tavoitteita ja mihin tarkoitukseen tukihenkilö on suunniteltu. Toisaalta tukihenkilö ei voi toimia sosiaalityön kentällä samoilla tiedoilla ja taidoilla kuin mitä esimerkiksi sosiaalityöntekijä ja kaikki perheen asiat eivät myöskään ole tarkoituksenmukaista eivätkä salassapitovelvollisuuden vuoksi mahdollisia jakaa tukihenkilöille. Tukihenkilön tarkoitus on nimetä toimia roolissaan tavallisena kansalaisena omin tiedoin ja taidoin.

Tampereen kaupungin tukihenkilöt olivat hyvin sitoutuneita tukihenkilötoimintaan. Sen vahvistamiseen ja ylläpitämiseen vaaditaan myös tukihenkilötoiminnalta resursseja muun muassa palautteen antamiseen, olla tukijana tukihenkilöille, koulutuksien, luentojen, vertaistukitoiminnan järjestämiseen. Tukihenkilöt tulisi huomioida ennen kaikkea tärkeinä toimijoina yhteiskunnan hyväksi. Tut-

kimustulosten pohjalta heräsi lisää kysymyksiä tukihenkilötoiminnan kehittämiseen liittyen. Voisiko tukihenkilötoiminnan sosiaalityöntekijä tai ohjaaja osallistua aloitusneuvotteluihin? Kuka pitää huolen, että kaikki tukihenkilötoimintaan liittyvä tarpeellinen tieto otetaan esille aloitusneuvottelussa? Tietääkö perheen oma sosiaalityöntekijä mitä kaikkea tukihenkilötoimintaan ja tukisuhteen aloittamiseen kuuluu?

7.2 Tutkimusprosessin arviointi

Pro gradu tutkimukseni on lähestymistavaltaan fenomenologinen, jolle tyypillisesti tukihenkilöiden oma ääni ja näkökulmat ovat päässeet tutkimuksessani esille. Virtasen (2006, 170) mukaan tutkittavien tulisi saada vapaasti ja avoimessa ilmapiirissä tuoda esiin kokemuksiaan, mutta ongelmallista kirjallisten kysymysten esittämisessä, että niitä ei voi tarkentaa lisäkysymyksillä. Tutkittavien oma kokemus on päässyt vapaasti ja luontevasti esille, koska he ovat voineet valita paikan ja ajan tutkimuksen vastaamiselle itse. Ongelmana olen kokenut jatkokysymysten esittämisen, koska niitä en ole vastaajalle kyennyt esittämään sähköisen lomakekyselyn vuoksi. Osa vastaajista on myös saatanut ymmärtää osan kysymyksistä väärin. Nämä seikat jättävät paljon tutkijan oman tulkinnan varaan, mitä tukihenkilö on vastauksellaan tarkoittanut. Puuttumaan jäivät myös vastaajien eleet ja käyttäytymisen yhdistäminen vastauksiin, mikä mielestäni vaikuttaa hyvin paljon esimerkiksi luotettavuuden arviointiin. Kuitenkin tukihenkilöt ovat vastauksissaan vaikuttaneet vilpittömiltä ja avoimilta. Pro gradu -tutkielman tekijänä minulle ei ole herännyt epäilystä siitä tulisiko minun kyseenalaistaa tukihenkilöiden vastauksia.

Tutkijalla on omat ennakkokäsitykset ja intressit lähteä tutkimaan valitsemaansa kohdetta (Virtanen 2006, 198). Olen yrittänyt hyödyntää omaa rooliani lastensuojelun sosiaalityöntekijänä tulosten analysoinnissa. En ole yrittänyt työntää tutkimuksen ulkopuolelle omaa aikaisempaa kokemustani samaa aihetta käsittelevän pro gradu -tutkielman tekijänä, kuin myöskään tukihenkilötoimintaa palveluna myöntävänä sosiaalityöntekijänä. Mielestäni se on osaltaan lähes mahdoton tehtävä. Oma kokemukseni sosiaalityöntekijänä on auttanut konkreettisesti ymmärtämään mikä on niin kunnallisen kuin kolmannen sektorin lastensuojelun tukihenkilötoiminnan prosessin kulku, tarkoitus ja merkitys avohuollon tukitoimena. Olen kuitenkin pyrkinyt tuomaan esille vain tukihenkilöiden näkemykset prosessin kulkuun, en omiani. Lopullisissa tuloksissa olen käyttänyt harkintaa siinä miten omaa kokemustani tukihenkilötoiminnasta hyödynnän tulosten analysoinnissa. Sosiaalityöntekijänä olen myös saanut paljon ymmärrystä ja uutta tietoa tukihenkilöiden näkökulmasta tukihenkilötoi-

minnan prosessiin. Oma roolini tutkijana on ollut vastaajiin nähden etäinen, koska en ole tavannut tukihenkilöitä enkä tiedä heidän henkilöllisyyttään.

Tutkimuksen eettisyyttä olen pyrkinyt kiinnittämään huomioita jo kertoessa omalla tervehdyskirjeellä tutkimuksen teosta, luonteesta ja tarkoituksesta. Olen myös painottanut tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuutta ja sitä, että tukihenkilöiden vastaukset säilytetään luottamuksella ja heitä on mahdotonta tunnistaa lopullisesta pro gradu -tutkielmasta. Olen pyrkinyt kertomaan tutkimuksen etenemisestä mahdollisimman tarkkaan ja avoimesti. Tutkimustulosten luotettavuutta perustelen sillä, että kyselyyn vastanneiden kesken saavutettiin saturaatio -piste, koska vastaukset olivat hyvin samankaltaisia ja alkoivat toistaa itseään. Olen tähän pro gradu -tutkielmaan vastanneiden tukihenkilöiden kokemusten pohjalta tehnyt tulkintoja en yleistysksiä.

7.3 Haasteet sosiaalityön ammatilliselle kehittämistyölle ja jatkotutkimukselle

Tukihenkilötoiminnan kehittämisen yhtenä haasteena ovat uuden sosiaalihuollon ja lastensuojelun lakimuutoksen tuomat uudistamisprosessien tarpeet. Moilasen (2015b, 420) mukaan tulevaisuudessa yhä suurempi osa perheiden ja lasten palveluista järjestetään vapaaehtoistyön pohjalta. Tästä syystä on saatava enemmän tietoa vapaaehtoistyön kohdistamisesta oikein ja oikeaan aikaan niin ennaltaehkäisevissä palveluissa kuin myös korjaavissa lastensuojelun palveluissa. Tukihenkilön tuen oikea-aikaisuus on sosiaalityöntekijän arvioinnin vastuulla. Sosiaalityöntekijän tulisi arvioida onko vapaaehtoinen tukihenkilö riittävä ja oikea-aikainen tukitoimi juuri kyseessä olevalle lapselle tai nuorelle. Sen tarkoitus ei kuitenkaan ole korvata ammatillista tukihenkilötoimintaa tai paikata muiden resurssien puutteita sosiaalihuollossa tai lastensuojelussa. Puustinen-Korhosen (2013, 27) mukaan uuden sosiaalihuoltolain uudistuksen myötä tukihenkilöiden tarve kasvaa entisestään. Kunnille tulee haasteita vastata tähän tarpeeseen rekrytoimalla ja sitouttamalla vapaaehtoisia tukihenkilöitä entisestään.

Jatkotutkimusaiheena olisi mielenkiintoista tutkia mikä on sosiaalityöntekijöiden päätöksenteon ja perusteluiden takana tukihenkilöpalvelua myöntäessä ja missä vaiheessa sosiaalihuollon tai lastensuojelun asiakkuutta palvelu myönnetään? Käytetäänkö vapaaehtoista tukihenkilötoimintaa riittävästi, liian paljon tai oikeaan aikaan? Onko tukihenkilötoiminnasta ollut sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta merkittävää hyötyä lapsen asiakkuuden polulla?

KIRJALLISUUS

- Aaltonen, S. & Heikkinen, A. 2009. Nuoret lastensuojelussa. Teoksessa Bardy M. (toim.) Lastensuojelun ytimessä. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. 165–176.
- Berlin J. 2011. ”Big Society”. Yhteiskuntapolitiikka 76:4. 459–462.
- Eskola, A. & Kurki, L. 2001. Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Euroopan parlamentin mietintö vapaaehtoistyön roolista taloudellisen ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden edistämisessä. 2008. Istuntoasiakirja. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A6-2008-0070+0+DOC+PDF+V0//FI> Viitattu 2.2.2016.
- Haavisto I. 2011. Valta yhteisölle! Mitä opittavaa Suomella on Ison-Britannian Big Societystä? Eva analyysi. No 16. <http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2011/09/Analyysi-Valta-yhteis%C3%B6ille.pdf> Viitattu 7.4.2016.
- Harju U-M. & Niemelä P. & Ripatti P. & Siivonen T. & Särkelä R. 2001. Vapaaehtoistoiminta seurakunnissa ja järjestöissä. Helsinki: Edita.
- Heino, T. 2007. Keitä ovat uudet lastensuojelun asiakkaat? Tutkimus lapsista ja perheistä tilastolukujen takana. Stakes työpapereita nro 30/2007. Helsinki.
- Heino, T. 2008. Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämisehdotukset. Selvitys lastensuojelun kehittämisohjelmalle. Stakesin työpapereita 9/2008. Helsinki: Stakes.
- Heino, T. 2009. Heino, T. 2009. Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimessä. Helsinki: Yliopistopaino. 52–76.

Heikkinen A. 2007. Nuoret lastensuojelun avohuollossa -palvelujen ja menetelmien tarkastelu. Helsinki: Sosiaali- ja terveydenhuollon tietopalvelu.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hurtig, J. 2006. Lasten tieto sosiaalityön haasteena. Teoksessa Forsberg H. & Ritala-Koskinen A. & Törrönen M. (toim.) Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleen arviointia. Jyväskylä: PS-kustannus. 167–194.

Hyryläinen E. 2015. Big Society. Vaasan yliopisto.
http://www.uva.fi/fi/blogs/expert/hallinnon_tutkija/big_society/ Viitattu 7.4.2016.

Independent Sector – United Nations Volunteers: Measuring Volunteering Toolkit. 2001. Independent Sector.

http://www.worldvolunteerweb.org/fileadmin/docs/old/pdf/2001/01_02_15USA_Vol_Toolkit.PDF

Viitattu 25.2.2016.

Isola A-M. & Turunen E. & Hänninen S. & Karjalainen J. & Hiilamo H. 2015. Syrjäytynyt ihminen ja kunta. Kaks –Kunnallisan kehittämissäätiö. Kunnallisan kehittämissäätiön Tutkimusjulkaisusarjan julkaisu nro 84.

KansalaisAreena ry. 2011. Kansallista ja kansainvälistä verkostoa palveleva vapaaehtoistoiminnan ja vertaistuen informaatio- ja kehittämiskeskus.

http://www.kansalaisareena.fi/Kansalaisareena_ja_vapaaehtoistoiminta.pdf. Viitattu 4.12.2015.

Kauppi H. 1998. Kolmas sektori - työllistämisen reunaehdot. Teoksessa Kinnunen P. & Laitinen R. (toim.) Näkymätön kolmas sektori. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto. 149–168.

Korhonen A. (toim.) 2005. Lastensuojelun tukihenkilön käsikirja. Jyväskylä: Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ.

Koskiahho B. 2001. Sosiaalipolitiikka ja vapaaehtoistyö. Teoksessa Eskola A. & Kurki L. (toim.) Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Tampere: Vastapaino. 15–40.

Koskiahho B. 2014. Kumppanuuden sosiaalipolitiikkaa etsimässä. Setlementtijulkaisuja nro 32.

Koskiahho B. 2015. Tehdään enemmän vähemmällä. Kansalainen ja kansalaisyhteiskunta sosiaalipolitiikan voimavarana. Yhteiskuntapolitiikka 80:1. 54–63.

Laasanen J. 2011. Vapaaehtoistyön kansantaloudelliset vaikutukset. Raportteja 70. Helsingin yliopisto. Ruralia-instituutti.

Laine, T. 2007. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola J. & Valli R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus. 28–45.

Lastensuojelulaki 27 § 30.12.2014/1302

Lastensuojelulaki 34 § 30.12.2014/1302

Lastensuojelulaki 34 § 2007/417

Lastensuojelulaki 36 § 30.12.2014/1302 36

Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007–2011. ”Tulevaisuus velvoittaa, tämä päivä ratkaisee” Pääministeri Matti Vanhasen II hallitus. Opetusministeriön julkaisuja 2007:41. Helsinki: Yliopistopaino.

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2007/liitteet/opm41.pdf_1924203533.pdf

Viitattu 8.2.2016.

Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012–2015. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012:6.

<http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/OKM06.pdf> Viitattu 8.2.2016.

Lehtinen S. 1994. Tukihenkilö apuna arjessa. Järjestöjen tukihenkilöprojekti. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto.

Lehtinen S-T. 1997. Vapaaehtoistoiminta – kasvava voimavara? Näkökulmia ammattityöhön. Helsinki: Kansalaisareena.

Marjovuori A. 2014. Vapaaehtoistyön ytimessä. Järjestömuotoinen vapaaehtoistyö sosiaalisten representaatioiden näkökulmasta. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Matthies A-L. 1996. Hyvinvoinnin sekatalous ja suomalaiset välittävät organisaatiot. Teoksessa Matthies A-L, Kotakari U. & Nylund M. (toim.) Välittävät verkostot. 11–29.

Matthies A-L. 2006. Report of the “state of knowledge” – project on research of third sector in the area of welfare services in Nordic countries –English Summary. Teoksessa Matthies A-L. Nordic civic society organisations and the future of welfare services. Copenhagen: TemaNord. 13–155.

Metsämuuronen J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia -sarja 4. Jyväskylä: Gummerus.

Moilanen J. 2011. Lasten ja nuorten tukihenkilötoiminta ja sukupolvisuhteiden muuttuva hallinta. Teoksessa Satka M. & Alanen L. & Harrikari T. & Pekkarinen E. (toim.) Lapset, nuoret ja muuttuva hallinta. Tampere: Vastapaino. 279–318.

Moilanen J. 2015a. Lastensuojelun tukihenkilötoiminnan muutoksista: relationaalinen näkökulma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Moilanen J. 2015b. Vapaaehtoistyö lastensuojelussa eilen ja tänään – tukihenkilötoiminta peilauspintana. Janus 23 (4). 416–422.

Moilanen P. & Räihä P. 2007. Teoksessa Aaltola J. & Valli R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 46–69.

National report –Finland. Study on Volunteering in the European Union. Country Report Finland. http://ec.europa.eu/citizenship/pdf/national_report_fi_en.pdf Viitattu 3.2.2016.

Niikko, A. 2003. Fenomenografia kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.

Nylund M. & Yeung, A. 2005. Vapaaehtoisuuden anti, arvot ja osallisuus murroksessa. Teoksessa Nylund M. & Yeung A. (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino.

Perttula J. 2008. Kokemus ja kokemuksen tutkimus. Fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. Teoksessa Perttula J. & Latomaa T. (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys-tulkintaymmärtäminen. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus. 115–162.

Pessi A.B & Oravasaari T. 2010. Kansalaisjärjestötoiminnan ytimessä. Tutkimus RAYN:n avustamien sosiaali- ja terveysjärjestöjen vapaaehtoistoiminnasta. Avustustoiminnan raportteja 23. Helsinki: Yliopistopaino.

Pessi A.B & Oravasaari T. & Lehtinen S. & Seppänen M. & Pöyhönen P. 2011. Oikeus hoivaan, oikeus hoivata. Pohdintoja vapaaehtoistoiminnan tukemisesta. Yhteiskuntapolitiikka 76:5.

Puustinen-Korhonen A. 2013. Lastensuojelun kuntakyselyn tulokset. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Raitanen A. & Vikström J. 2012. Finland. Teoksessa European Volunteer Center. Europe Volunteering Infrastructure. CEV: European Volunteer Center. 122-140.

Rantanen S. 2010. ”Olisin ilman sitä varmaan jossain lastenkodissa tällä hetkellä.” Nuorten kokemuksia lastensuojelun avohuollon tukihenkilötoiminnasta. Turku: Turun yliopisto.

Rönnberg L. 1998. Hyvinvointi ja kolmas sektori. Teoksessa Kinnunen P. & Laitinen R. (toim.) Näkymätön kolmas sektori. Helsinki: Hakapaino. 10–22.

Räty T. 2015. Uusi lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen Helsinki: Editat Prima.

Saastamoinen K. 2015. Uusi sosiaalihuoltolaki ja kiireellinen sijoitus. Ylöjärvi: koulutus 30.11.2015.

Saukkonen, P. 2013. Kolmas sektori – vanha ja uusi. Kansalaisyhteiskunta 1. 6-31.

Snyder M. & Omoto A.M. 2009. Who Gets Involved and Why? The Psychology of Volunteerism. Teoksessa Liu E.S.C & Holosko M.J & Lo T. W. (toim.) Youth Empowerment and Volunteerism: Principles, Policies and Practices. City University of Hong Kong. 3–26.

Sorri H. 2005. Elämän käänneet. Arvojen ja identiteetin muutokset. Teoksessa Nylund M. & Yeung A. (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, soveltamisopas. 2015. Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://stm.fi/documents/1271139/1352015/Sosiaalihuoltolain+soveltamisopas.pdf/cb12a5c4-9bfa-4983-adf6-94ca18815f1b> Viitattu 2.12.2015.

Suorsa T. 2011. Kokemuksen yksilöllisyys, yhteisyys ja yhteiskunnallisuus. Teoksessa Latomaa T. & Suorsa T. Kokemuksen tutkimus II. Ymmärtävän psykologian syntyhistoriaa ja kehityslinjoja. Lapin yliopistokustannus. 174–231.

Syrjäläinen E. 1994. Etnografinen opetuksen tutkimus: kouluetnografia. Teoksessa Syrjälä L., Aho-
nen S., Syrjäläinen E., & Saari S. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Rauma: Westpoint Oy. 68–
112.

Syrjänen J. 2010. (toim.) Tukihenkilötoiminnan laatukäsikirja TUEXI. Turku: Paino-Kaarina.

Tampereen kaupunki. 2016. Tukihenkilötoiminnan koulutusmateriaali. http://www.tampere.fi/tiedostot/t/yPvQt0Psr/Tukihenkilotoiminnan_koulutusmateriaali.pdf Viitattu 5.2.2016.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2015. Tukihenkilöt- ja perheet. <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/tukihenkilot-ja-perheet> Viitattu 11.12.2015

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2015a Lastensuojelu 2014. Tilastoraportti. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129537/Tr25_15.pdf?sequence=4 Viitattu 22.3.2015

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2015b. Lastensuojelun avohuollon tukitoimet. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet> Viitattu 15.3.2016.

Toivanen J. 2015. Tukihenkilö: tavallinen ja turvallinen aikuinen. Tampereen kaupunki. http://www.tampere.fi/tampereen-kaupunki/ajankohtaista/artikkelit/2015/04/31082015_1.html Viitattu 4.2.2016.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus.

Törrönen M. & Vornanen R. 2004. Lastensuojelun ehkäisevä työ. Teoksessa Puonti A., Saarnio T. & Hujala A. (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. 154–191.

Valliluoto S. 2014. Vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksista ja esteistä. Kilpailu- ja kuluttajaviraston selvityksiä 4/2014. Helsinki: Kopio Niini.

Valtiovarainministeriö 2015. Vapaaehtoistyö, talkootyö, naapuriapu -kaikki käy. Vapaaehtoistoiminnan koordinaatiota ja toimintaedellytysten kehittämistä selvittävän työryhmän loppuraportti. Valtiovarainministeriön raportti -39/2015.

Virtanen J. 2006. Fenomenologia laadullisen tutkimuksen lähtökohtana. Teoksessa Metsämuuronen J.(toim.) Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus. 151–214.

Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomus, 2012. Tuloksellisuustarkastuskertomus: Lastensuojelu. 6/2012. Helsinki: Edita Prima.

Yeung, A.B. 1999. Valmius vapaaehtoistyöhön. Tutkimus Pelastusarmeijan mainoskampanjan innoittamista vapaaehtoistyöntekijöistä. Helsinki: Hakapaino.

Yeung, A.B. 2002. Vapaaehtoistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa -ihanteita vai todellisuutta. Helsinki: Hakapaino.

Yeung A.B. 2004. Suomalainen vapaaehtoistoiminta kansainvälisessä kentässä. Kansalaisyhteiskunta.

http://www.kansalaisyhteiskunta.fi/tietopalvelu/vapaaehtoistoiminta/suomalainen_vapaaehtoiminta_kansainvalisessa_kentassa Viitattu 8.4.2016.

Yeung, A. B. 2005a. Vapaaehtoistoiminnan timantti. Miten mallintaa motivaatiota?

Teoksessa M. Nylund & A. B. Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta: anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino. 104–126.

Yeung, A. B. (2005b). Tutkimustyökaluja vapaaehtoistoiminnan mysteeriin. Teoksessa

M. Nylund & A. B. Yeung (toim.), Vapaaehtoistoiminta: anti, arvot ja osallisuus (s.83-103). Tampere: Vastapaino. 83–103.

Patentti ja rekisterihallitus 2015. Yhdistysrekisteri. <http://www.prh.fi/fi/yhdistysrekisteri.html> Viitattu 5.12.2015.

LIITTEET

Liite 1. Kirje tukihenkilöille

TERVEHDYS TUKIHENKILÖT!

13.1.2016

Olen sosiaalityön opiskelija Tampereen yliopistolta. Teen pro gradu -tutkielmaani tukihenkilötoiminnasta. Tarkoitukseni on tutkia vapaaehtoisten tukihenkilöiden kokemuksia tukihenkilötoiminnan merkityksestä tuettavalle ja heille itselleen. Tutkimuksen tavoitteena on myös kehittää tukihenkilötoimintaa ja tuoda tukihenkilöiden kokemukset laajempaan tietoisuuteen.

Mikäli päätät osallistua tutkimukseeni, tukihenkilötoiminnasta vastaava henkilö lähettää sinulle sähköpostitse linkin, josta löytyy kysymyslomake. Lomakkeeseen vastaaminen vie noin 30 minuuttia. Kaikkiin kysymyksiin tulee vastata, jotta pystyt tallentamaan valmiin lomakkeen. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja luottamuksellista. Yksittäistä tukihenkilöä ei tunnista lopullisesta pro gradu -työssä.

Olen kiitollinen, mikäli haluat osallistua tutkimukseeni. Jos haluat ottaa yhteyttä tutkimukseen liittyen, vastaan mielelläni kysymyksiisi.

Ystävällisin terveisin,

Sanna Salmivirta

Tutkimukseni ohjaajana on sosiaalityön professori Irene Roivainen, Tampereen yliopisto.

Liite 2. E-lomakkeen avoimet kysymykset

Tukihenkilötoimintaan liittyvä pro gradu -tutkielma

Kiitos, että olet päättänyt osallistua tukihenkilötoimintaan liittyvään pro gradu -tutkielmaan! Lomake koostuu taustatiedoista ja avoimista kysymyksistä. Jokaiseen kysymykseen tulee vastata. Kysymyksiä on 20 ja vastaaminen vie aikaa noin 30 minuuttia. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja luottamuksellista.

Taustatiedot:

* 1. Sukupuoli

--Valitse tästä-- ▾

* 2. Ikä

--Valitse tästä-- ▾

* 3. Miten olet päätenyt vapaaehtoistyöhön? Entä Tampereen kaupungin tukihenkilötoimintaan? ?

* 4. Kuinka kauan olet ollut vapaaehtoistyössä? Entä Tampereen kaupungin tukihenkilötoiminnassa? ?

* 5. Kuinka monta tukisuhdetta sinulla on ollut? ?

Tukihenkilön kokemukset:

* 6. Kuvaile minkälaisissa tilanteissa tai asioissa koet tukihenkilöstä olevan hyötyä tuetulle? Millä tavalla se tulee esiin? ?

* 7. Minkälaista palautetta olet saanut tuetulta itseltään tukihenkilönä toimimisesta? ?

* 8. Koetko pystyväsi auttamaan tuettua? Kuvaile tilanteita miksi et pysty tai miksi pystyt. ?

* 9. Kuvaile mitkä tekijät tekevät tukisuhteesta haasteellisen? ?

* 10. Minkälaisia onnistumisia olet kokenut tukisuhteen aikana? ?

* 11. Minkälaisia epäonnistumisia olet kokenut tukisuhteen aikana? ?

* 12. Oletko pitänyt yhteyttä tuettavaan tukisuhteen päättymisen jälkeen? Jos olet, millaiseksi yhteydenpito on muodostunut? ?

* 13. Kuvaile omaa kokemustasi siitä miten hyvä tukisuhde muodostuu? ?

* 14. Mitkä asiat motivoivat sinua jatkamaan tukihenkilötoiminnassa? ?

* 15. Millä tavoin tukihenkilötoiminta on vaikuttanut elämääsi? ?

Tukihenkilötoiminnan kehittäminen:

* 16. Millaista tukea tai ohjausta koet tarvitsevasi tukihenkilönä toimimiseen? ?

* 17. Koetko muiden tukihenkilöiden tuen tärkeänä? Onko sitä riittävästi? ?

- * 18. Onko tukihenkilötoiminnan koulutus ollut riittävää ja hyvää? Mistä asioista toivoisit saavasi enemmän tietoa? ?

- * 19. Ovatko tukisuhteet alkaneet ja päättyneet selkeästi? Kuvaile näitä prosesseja. ?

- * 20. Minkälaisia muutoksia tekisit tukihenkilötoimintaan? Onko vielä jotain muuta mitä haluaisit tuoda esiin tukihenkilötoiminnasta? ?

Tietojen lähetyks

Tallenna

Kiitos osallistumisestanne! Vastaukset jäävät tutkimuksen tekijän haltuun. Yksittäistä tukihenkilöä ei tunnista lopullisesta pro gradu -työssä.

Liite 3. Lomakkeen kysymykset

Taustatietoja:

1. Mies _ / Nainen _
2. Minkä ikäinen olet?
3. Miten olet päätenyt vapaaehtoistyöhön? Entä Tampereen kaupungin tukihenkilötoimintaan?
4. Kuinka kauan ole ollut vapaaehtoistyössä? Entä Tampereen kaupungin tukihenkilötoiminnassa?
5. Kuinka monta tukisuhdetta sinulla on ollut?

Tukisuhteen merkitys tuetulle ja tukihenkilölle itselleen:

6. Kuvaile minkälaisissa tilanteissa tai asioissa koet tukihenkilöstä olevan hyötyä tuetulle? Millä tavalla se tulee esiin?
7. Minkälaista palautetta olet saanut tuetulta itseltään tukihenkilönä toimimisesta?
8. Koetko pystyväsi auttamaan tuettua? Kuvaile tilanteita miksi et pysty tai miksi pystyt?
9. Kuvaile mitkä tekijät tekevät tukisuhteesta haasteellisen?
10. Millaisia onnistumisia olet kokenut tukisuhteen aikana?
11. Millaisia epäonnistumisia olet kokenut tukisuhteen aikana?
12. Oletko pitänyt yhteyttä tuettavaan tukisuhteen päättymisen jälkeen? Jos olet, millaiseksi yhteydenpito on muodostunut?
13. Kuvaile omaa kokemustasi siitä miten hyvä tukisuhde muodostuu?
14. Mitkä asiat motivoivat sinua jatkamaan tukihenkilötoiminnassa?
15. Millä tavoin tukihenkilösuhde on vaikuttanut elämääsi?

Tukihenkilötoiminnan kehittäminen:

16. Millaista tukea tai ohjausta koet tarvitsevasi tukihenkilönä toimimiseen?
17. Koetko muiden tukihenkilöiden tuen tärkeänä? Onko sitä riittävästi?
18. Onko tukihenkilötoiminnan koulutus ollut riittävää ja hyvää? Mistä asioista toivoisit saavasi enemmän tietoa?
19. Ovatko tukisuhteet alkaneet ja päättyneet selkeästi? Kuvaile näitä prosesseja.
20. Millaisia muutoksia tekisit tukihenkilötoimintaan? Onko vielä jotain muuta mitä haluaisit tuoda esiin tukihenkilötoiminnasta?